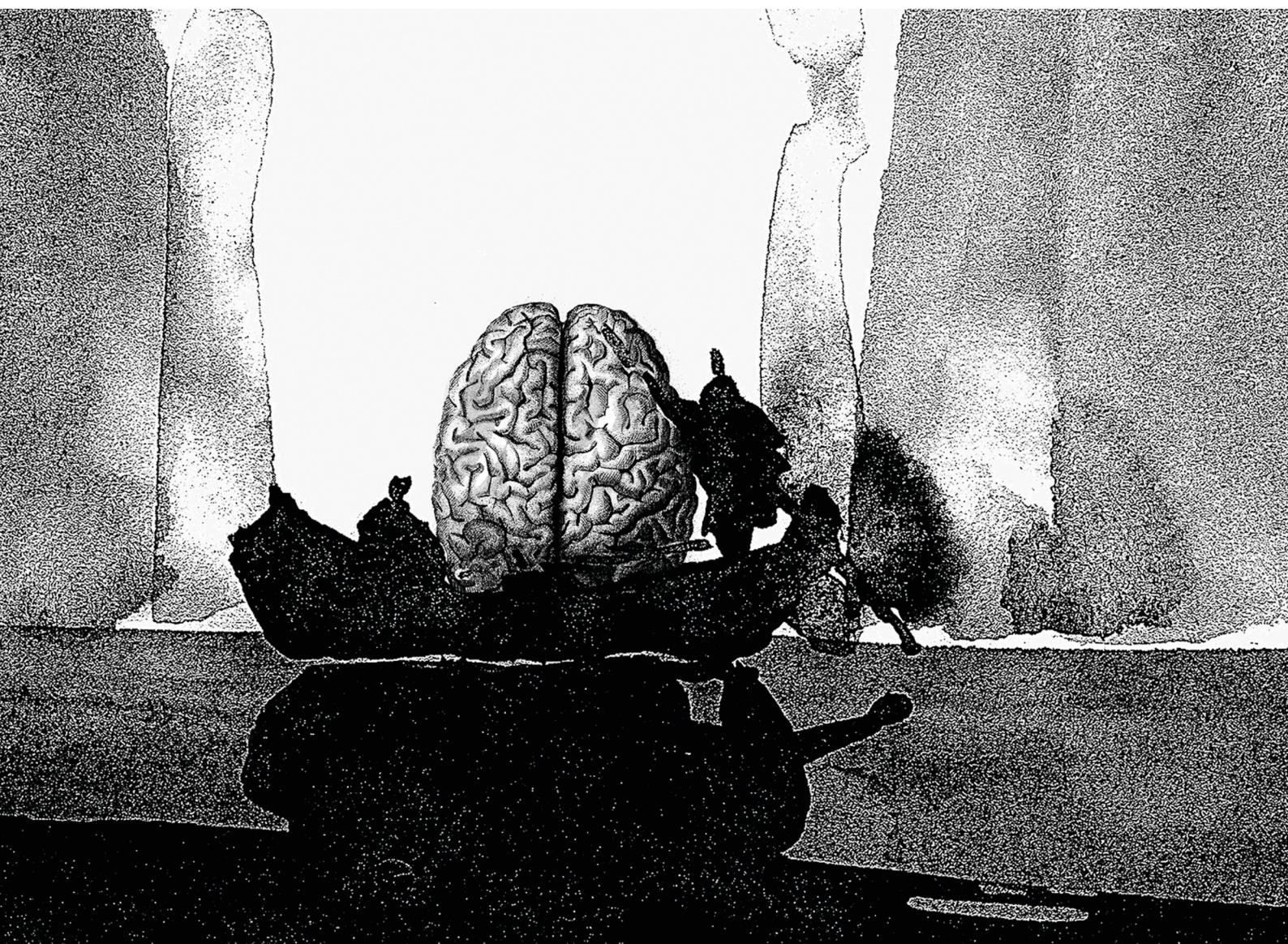


HUOLENA RADIKALISOITUMINEN?

Opas nuorten kanssa työskenteleville

Saija Benjamin & Katja Vallinkoski



ISBN 978-952-69571-4-2 (nid.)
ISBN 978-952-69571-5-9 (PDF)

Paino: Picascript, Helsinki

Julkaisija: Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry 2021

Toimituskunta: Saija Benjamin, Katja Vallinkoski, Marja Laine, Ina Kovamäki, Emma Palojärvi

© Saija Benjamin, Katja Vallinkoski ja julkaisija

Kuvitus, grafiikka ja taitto: Riina Hirvonen

Kannen kuva: Adam Korpak

Opas on tuotettu Oikeusministeriön rahoittamassa hankkeessa.

LUKIJALLE

Tämä opas on syntynyt ”Huolena nuoren radikalisoituminen?” -hankkeen tuotosena. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa nuorten kanssa toimivien ammattilaisten osaamista ja toimintamalleja silloin, kun nuoren käytös tai puhe herättää heissä huolta ja epäilyksen nuoren radikalisoitumisesta. Hankkeen avulla halutaan tuoda esiin erityisesti kasvatustieteen ja nuorisotutkimuksen näkökulmat nuorten radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn, kohtaamiseen ja käsittelyyn liittyen.

Toivomme, että tämä opas, joka sisältää keskustelu- ja toimintamallin nuoren kohtaamisen tueksi, auttaa sinua arvioimaan huolenaiheen syyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ohjaamaan nuoren tarkoituksenmukaisen tuen piiriin.

Hanke on toteutettu Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan tutkijoiden Saija Benjaminin ja Katja Vallinkosken, Suomen Akatemian rahoittaman Radikaaliksi kasvamassa? -tutkimushankkeen sekä Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry:n yhteistyössä.

Oppaan ovat kirjoittaneet tutkijatohtori Saija Benjamin ja väitöskirjatutkija Katja Vallinkoski Helsingin yliopistolta. Opasta varten on haastateltu laajaa joukkoa asiantuntijoita, jotka on nimetty oppaan loppupuolella. Hanketta johti Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry:n toiminnanjohtaja Marja Laine ja koordinoi hankekoordinaattori Ina Kovamäki.

Huolena nuoren radikalisoituminen? -hankkeen on rahoittanut Oikeusministeriö, jota haluamme kiittää tärkeän ja ajankohtaisen, kentän tarpeeseen vastaavan oppaan laatimisen mahdollistamisesta. Kiitämme myös professori Arniika Kuusiston johtamaa Radikaaliksi kasvamassa -hanketta (Suomen Akatemia) ko. tutkimustematikan edistämisestä Suomen kontekstissa.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	6
2. NUORET JA RADIKALISOITUMINEN	9
2.1 Väkivaltaistuneet asenteet	9
2.2 Radikalisoituminen	10
2.3 Ekstremismi	11
2.4 Ekstremistinen orientaatio	12
2.5. Terrorismi	14
3. RADIKALISOITUMINEN, EKSTREMISMI JA YHTEISKUNNAN ERI SEKTORIT: KUKA TEKEE JA MITÄ?	16
4. HUOLEN HERÄÄMINEN	20
4.1 Ajatusmaailmaan liittyvät havainnot	20
4.2 Retoriikkaan liittyvät havainnot	21
4.3 Käyttäytymiseen ja olemukseen liittyvät havainnot	21
5. RAKENTAVAN KESKUSTELUN VIITEKEHYS	24
5.1 Huolta herättävän nuoren lähestyminen ja huolen puheeksi ottaminen	24
5.2 Rakentavan keskustelun 5K:ta	26
<i>Kiinnostuminen</i>	26
<i>Kysyminen</i>	26
<i>Kuunteleminen</i>	26
<i>Kannustaminen</i>	27
<i>Kunnioittaminen</i>	27
5.3 Keskustelussa ja kohtaamisessa muistettavaa	27
6. KESKUSTELURUNKO JA KYSYMYKSET	30
6.1 Lämmittelykysymyksiä	31
6.2 Oireilun syitä kartoittavia kysymyksiä	31
6.3 Ekstremististä orientaatiota kartoittavia kysymyksiä	33
6.4 Varmistuskysymyksiä	36
7. OIREILUN SYYT, KESKUSTELUN PÄÄTTÄMINEN JA JATKOTOIMENPITEET	39
7.1 Jatkotoimenpiteisiin liittyviä kysymyksiä	40
8. LAIT, OIKEUDET JA ILMOITUSVELVOLLISUUDET	42
9. TUKITAHOT	45
9.1 Ekstremistinen orientaatio	45
9.2 Mielenterveys, jaksaminen, kriisit	45
9.3 Pidempiaikaista tukea ja kanssakulkemista	46
9.4 Väkivalta	46
9.5 Seksuaalisuus, sukupuoli	47
9.6 Päihteet, riippuvuudet	47
9.7 Muita tukitahoja	47
10. KIITOKSET	49
11. LIITTEET	51
12. LÄHTEET JA LISÄTIETOA AIHEESTA	54

1.

JOHDANTO

1. JOHDANTO

Tämä opas on tarkoitettu nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille varhaiseksi keskustelu- ja toimintamalliksi tilanteisiin, joissa nuoren käytös tai puheet aiheuttavat huolta. Keskustelun tavoitteena on kertoittaa huolta aiheuttavan käyttäytymisen mahdollisia syitä ja tarvittaessa ohjata nuori tuetusti oikeanlaisen tuen piiriin. Oppaan erityispainotus on nuoren mahdollisen radikalisoitumisen ja ekstremistisen orientaation arvioimisessa. Keskiössä on ajatus, että ammattilainen ei lähesty nuorta rikoksen, rangastuksen, profiloinnin ja valvonnan näkökulmasta, vaan tavoitteenaan toimia turvallisen kasvun tukipylväänä.

Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi ovat maailmanlaajuisia ilmiöitä, joiden ilmenemismuotoja on kohdattu myös Suomessa¹. Vaikka laajamittaisia väkivaltatekoja tai terrorismiksi luokiteltuja tapahtumia on Suomessa ollut suhteellisen vähän, suomalaisissa oppilaitoksissa lähihistoriassa tapahtuneet koulumurhat sekä muut yksittäisten toimijoiden tekemät iskut ovat kuitenkin järkyttäneet yhteiskuntaa laajasti ja jättäneet jälkiä kollektiiviseen muistiin². Jotta vastaavia tapahtumia voitaisiin ennaltaehkäistä vastaisuudessa, nuorten kanssa työskentelevät tarvitsevat keinoja ja työkaluja tunnistaa väkivaltaiseen ekstremismiin johtavia kehityskulkuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Suomessa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin kansallista ennaltaehkäisytyötä koordinoi sisäministeriö, jonka linjauksen mukaan väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn katsotaan kuuluvan osaksi yhteiskunnan kaikkien sektoreiden toimintaa³. Esimerkiksi oppilaitosten henkilöstö ja nuorisotyöntekijät ovat tässä tehtävässä avainasemassa kohdatessaan nuoria päivittäin heidän arkiympäristössään ja työskennellessään tiiviissä ja pitkäkestoisessa vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Radikalisoitumiseen ja ekstremismiin liittyvät teemat saaattavat kuitenkin tuntua vierailta ja niihin liittyvä asiantuntemus puutteelliselta. Näistä syistä johtuen puuttuminen mahdollisiin huolta herättäviin havaintoihin saattaa tuntua haasteelliselta.

Tämän oppaan keskiössä on nuoren kohtaaminen ja huolen äärelle pysähtyminen. Tämä on ensisijaisen tärkeää riippumatta siitä, millä tavoin nuori oireilee tai mitä syitä huolta aiheuttavan käytöksen taustalta arvioidaan olevan. Negatiivisten kehityskulkujen katkaisemiseksi syyt oireilun takana täytyy selvittää ja tarvittaessa ohjata nuori oikeanlaisen jatkotuen piiriin. **Opas antaa konkreettisia ohjeita nuoren kanssa käytävään kahdenkeskiseen keskusteluun tilanteissa, joissa nuoren teot, puheet, asenteet tai käyttäytyminen herättävät huolen nuoren mahdollisesta radikalisoitumisesta.** Oppaan selkeä kysymysrakenne mahdollistaa nuoren kohtaamisen riippumatta ammattilaisen omasta asiantuntijuudesta radikalisoitumiseen ja ekstremismiin liittyen. Jos keskustelun perusteella arvioidaan nuoren olevan radikalisoitumassa tai omaksuneen ekstremistisen orientaation⁴, on hyvä tietää, että tällaisia tilanteita varten Suomessa on tahoja, joita voidaan konsultoida ja/tai joiden tarjoaman tuen piiriin nuori voidaan tarvittaessa ohjata⁵.

¹ ks. esim. Sallamaa (2018); Malkki & Saarinen (2019)

² ks. esim. Kiilakoski (2009); Hoikkala & Suurpää (toim) (2009)

³ Sisäministeriö (2020)

⁴ Ekstremistinen orientaatio -käsitettä avataan luvussa 2.4

⁵ Näistä tarkemmin luvussa 9.

Oppaan rakenne

- Luku 2:** aihepiiriin liittyvät keskeisimmät käsitteet ja ilmiöt.
- Luku 3:** eri toimijoiden tehtävät radikalisoitumisen ennaltaehkäisyn ja kohtaamisen viitekehyksessä.
- Luku 4:** havaintoja, jotka voivat herättää ammattilaisessa tai nuoren lähipiirissä huolen nuoren mahdollisesta radikalisoitumisesta.
- Luku 5:** käytännönläheinen ohjeistus huolen puheeksi ottamiseen ja rakentavan ja kunnioittavan keskustelun käymiseen nuoren kanssa.
- Luku 6:** kysymyspatteristo, jonka avulla voidaan selvittää oireilun takana olevia syitä ja mahdollista radikalisoitumista.
- Luku 7:** kuvaus keskustelun jälkeisestä toiminnasta ja jatkotoimenpiteistä.
- Luku 8:** keskeisiä huomioita laeista, oikeuksista ja ilmoitusvelvollisuuksista.
- Luku 9:** luettelo ilmaisista, matalan kynnyksen tukitahoista, joiden piiriin nuori voidaan tarvittaessa ohjata.
- Liitteet:** tunteiden nimeämiseen ja tunnistamiseen liittyvää materiaalia keskustelun tueksi.

Keskustelumallin soveltaminen käytännössä edellyttää tutustumista sekä oppaan taustoittavaan osioon että rakentavan keskustelun viitekehykseen. On tärkeää tiedostaa, että opas ei ole tarkoitettu nuorten profiloimiseen tai deradikalisoimiseen. Oppaassa kuvailtu toimintamalli ei korvaa opetustoimen oppilas- ja opiskeluhuollon tai sosiaali- ja terveysalan toimijoiden tekemiä arviointeja tai palveluun ohjausta. Oppaan ensisijainen tarkoitus on lisätä ammattilaisten rohkeutta nuoren kohtaamiseen ja hänen kanssaan keskusteluun silloin, kun nuoren oireilu herättää huolen mahdollisesta radikalisoitumisesta.

2.

NUORET

JA RADIKALISOITUMINEN

VÄKIVALTAISTUNEET ASENTEET

RADIKALISOITUMINEN

EKSTREMISMI

EKSTREMISTINEN ORIENTAATIO

TERRORISMI

2. NUORET JA RADIKALISOITUMINEN

Keskusteluissa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisystä on toisinaan jäänyt epäselväksi mitä tarkalleen ottaen tulisi väkivallan lisäksi ennaltaehkäistä. Vaikka useiden tutkimusten mukaan suurin osa suomalaisnuorista voi hyvin ja nuorten väkivaltarikokset ovat vähentyneet⁶, oppilaitoksissa on havaittu radikalisoitumiseen ja ekstremistiseen orientaatioon viittaavia merkkejä⁷. Tämän lisäksi nuoret kohtaavat erilaisilla sosiaalisen median alustoilla vihapuhetta ja asenteiden väkivaltaistumista. Arvojen ja asenteiden väkivaltaistuminen näkyy muun muassa väkivallan käyttöä ihannoivassa, sitä hyväksyvässä tai oikeuttavassa retoriikassa sekä erilaisiin ääri-ideologioihin tai salaliittoteorioihin liittyvien symboleiden tai narratiivien esiintuomisessa.

Uho, kärkeäminen, ajatusten ajoittainen mustavalkoisuus ja kapinointi kuuluvat kuitenkin luonnollisena osana nuoruuteen. Nuoren räikeät ja provosoivat mielipiteet tai oman yksilöllisyyden korostaminen ulkoisen olemuksen kautta voivat kertoa myös oman identiteetin ja maailmankatsomuksen rakentumisesta: kun nuori etsii omaa maailmankatsomustaan, hän saattaa hetkellisesti ”hurahtaa” erilaisiin ideologioihin innostuttuaan uusista ja vaihtoehtoisista ajatuksista. Nuorten kanssa päivittäin työskentelevillä on tyypillisesti hyvä tuntuma siitä, minkälainen käyttäytyminen ja retoriikka on nuoruudessa ikään tai kehitysvaiheeseen kuuluvaa, mutta joskus rajanveto normaalin ja huolestuttavan käytöksen välillä voi olla haasteellista: millainen käytös tai retoriikka ovat sellaisia, joista pitäisi huolestua? Mihin vedetään se raja, jonka jälkeen nuoren uhosta tuleekin uhka? Missä kulkee raja kriittisen ajattelun ja radikalisoitumisen välillä?

2.1 Väkivaltaistuneet asenteet

Ajatus sen määrittämisestä, millaisia arvoja nuoret saavat kannattaa ja omaksua, on vapaassa, liberaalissa demokraattisessa yhteiskunnassa haasteellinen lähtökohta. Nuorten kanssa työskenneltäessä ja demokratian vastaisia kehityskulkuja ennaltaehkäistäessä keskeistä onkin erottaa, ilmenevätkö yksilön arvot ja pyrkimys yhteiskunnalliseen muutokseen väkivaltaisina ja toisten perusoikeuksia loukkaavina vai demokratian mukaisina, rauhanomaisina aikomuksina.

Määriteltäessä sellaisia ajatus- ja toimintamalleja, joiden ennaltaehkäiseminen esimerkiksi opetustoimessa on tulkinnasta ja katsomuksesta riippumatta välttämätöntä, voidaan kiistattomana viitekehyksenä pitää ihmisoikeuksia ja väkivallattomuutta. Nämä sisältyvät myös perustuslain määrittämiin perusoikeuksiin, joihin kasvatus- ja koulutuskentän arvoperusta ja opetussuunnitelmat pohjautuvat. Sellaisia perusoikeuksien ja opetussuunnitelmien vastaisia arvoja, uskomuksia ja aikomuksia, jotka saattavat johtaa väkivaltaiseen puheeseen ja/tai tekoihin, voidaan kuvata käsitteellä ”väkivaltaistuneet asenteet”⁸.

Väkivaltaistuneet asenteet ovat asenteita, jotka sisältävät vihaa, ulossulkemista ja hierarkioiden rakentamista ihmisten välille. Väkivaltaistuneet asenteet pitävät sisällään hyväksynnän fyysisen tai henkisen väkivallan käytöstä vihan kohteena olevaa kohtaan ja/tai jonkin tavoitteen edistämiseksi. Väkivaltaistuneiden asenteiden käsite auttaa tunnistamaan paitsi ekstremismiin kytkeytyviä ajatusmalleja, myös esimerkiksi rasismia ja sukupuolittunutta asenteellisuutta. Asenteita ilmentävät kielenkäyttö, nonverbaalinen viestintä ja käytös. Merkkejä väkivaltaistuneista asenteista voivat olla esimerkiksi perusoikeuksien vastaisten mielipiteiden jyrkkeminen sekä voimakas kiinnostus aiheisiin tai ajatusmaailmaan, jotka ovat omiaan loukkaamaan tai vaarantamaan muita.

⁶ Tilastokeskus (2020)

⁷ Vallinkoski (2018)

⁸ Lue tarkemmin käsitteestä väkivaltaistuneet asenteet: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-kasvatus-ja-oppiminen/blogi-vakivaltaistuneet-asenteet-uusi-kasitepari> ja <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-kasvatus-ja-oppiminen/blogi-vakivaltaistuneiden-asenteiden-ennaltaehkaisy-oppilaitoksissa>.

Kärjistetyt kommentit, radikaaleilta kuulostavat mielipiteet tai erilaisten ääri-ideologioihin viittaavien symbolien kantaminen ovat huolestuttavia merkkejä, joiden vuoksi nuoren hyvinvointiin on syytä kiinnittää tarkempaa huomiota, vaikka nekään harvemmin kielivät syvemmästä sitoutumisesta ääri-ideologiaan. Muutunut käytös ja olemus tai väkivaltaiseen ideologiaan viittaavat puheet eivät automaattisesti tarkoita, että nuori on radikalisoitumassa, mutta ne kertovat tarpeesta tehostaa vuorovaikutusta nuoren kanssa. Vitsailun ja tahallisen provosoinnin erottaminen tosiasiallisesta uhasta voi olla kuitenkin haasteellista erityisesti silloin, kun ammattilainen ei näe yksittäistä nuorta päivittäin. Nuoren tunteminen ja varhainen huolestuttavaan kehityskulkuun puuttuminen antavat parhaimmat lähtökohdat huolitilanteissa etenemiseen.

2.2 Radikalisoituminen

Radikalisoituminen⁹ on prosessi, jonka aikana yksilön arvot, asenteet ja maailmankuva kärjistyvät, ja moraalikäsitteet muuttuvat¹⁰. Pahimmillaan tämä prosessi voi johtaa ekstremismiin (ks. luku 2.3) ja ekstremistisen orientaation omaksumiseen (ks. luku 2.4). Koska radikalisoituminen nähdään usein prosessina, sen etenemiseen ja suunnan kääntämiseen on mahdollista pyrkiä vaikuttamaan.

On kuitenkin tärkeää erottaa ennaltaehkäisyn kohteena oleva radikalisoituminen radikaalista ajattelusta ja radikalismista, jolla viitataan yhteiskunnan valtavirrasta poikkeaviin uudistamispyrkimyksiin.

Tutkimustiedon perusteella tiedetään, että radikalisoitumiseen yhdistyy hyvin monia erilaisia syitä ja vaikuttimia. Mikään yksittäinen tekijä kuten uskonto, etnisyys, yhteiskunnallinen asema, syrjäytyminen, mielen-terveysongelmat, köyhyys tai kiusaaminen ei yksinään altista nuorta väkivaltaiselle radikalisoitumiselle.¹¹

Tutkimukset osoittavat kuitenkin, että laajassa mittakaavassa tarkasteltuna radikalisoitumiseen saattaa liittyä esimerkiksi *kokemuksia ja näkemyksiä itseen tai omaan yhteisöön (sisäryhmään) liittyvistä epäkohdista tai uhkakuvista*¹². Sosiaalisten suhteiden ja verkostojen vaikutus on myös todettu merkittäväksi, sillä monen radikalisoituneen henkilön taustalta löytyy perhe- tai kaverisuhteita sellaisiin henkilöihin, jotka ovat jo radikalisoituneet, mukana ekstremistisessä toiminnassa, tai joiden kanssa toimintaan osallistutaan yhdessä¹³. Joissain tapauksissa lapsi on myös saattanut kasvaa väkivaltaista ääri-ideologiaa kannattavan yhteisön vaikutuspiirissä.

Radikalisoitumisen syitä tutkittaessa erilaisia selityksiä on löydetty niin yksilö- ja yhteisötasoilta, kuin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin tekijöihin liittyen¹⁴. Tästä johtuen myös tehokasta ennaltaehkäisytyötä on toteutettava kaikilla tasoilla: keskittyminen pelkästään yksilötason syihin ja selityksiin ei riitä (ks. tarkemmin luku 3).

Siinä missä yksiselitteisen listan tarjoaminen radikalisoitumiseen johtavista syistä ja selityksistä on mahdollonta, haastavaa on myös radikalisoitumisprosessin yleistettävä kuvaaminen. Tämä johtuu siitä, että radikalisoituminen on aina tilannesidonnaista ja rakentuu monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Näin ollen tarinoita radikalisoitumisesta on olemassa yhtä monta kuin on radikalisoituneita henkilöitäkin.

Yhdellä radikalisoituminen voi alkaa kiinnostuksesta tiettyä aatemaailmaa kohtaan. Toisella siihen voi liittyä tiettyä ideologiaa kannattavan karismaattisen henkilön ihailu tai häneen samaistuminen. Radikalisoitu-

⁹ Tässä oppaassa käsitteellä radikalisoituminen tarkoitetaan ekstremismiin radikalisoitumista.

¹⁰ ks. esim. Malkki (2020); McCauley & Moskalenko (2017); Hafez & Mullins (2015)

¹¹ ks. esim. RAN (2017)

¹² ks. esim. Hafez & Mullins (2015)

¹³ ks. esim. Doosje, Moghaddam, Kruglanski, Wolf, Mann & Feddes (2016)

¹⁴ ks. esim. Malkki (2020); Doosje et al. (2016)

minen voi alkaa myös siitä, että yksilö lähtee mukaan sellaisen porukan toimintaan, jossa kokee olonsa hyväksytyksi, merkitykselliseksi ja osalliseksi ja ryhmän kannattama ideologia/aate voi alkaa kiinnostaa vasta tämän jälkeen.¹⁵

2.3 Ekstremismi

Radikalisoituminen voi pahimmillaan johtaa ekstremismiin. Käsitteenä ekstremismi viittaa äärimmäiseen tapaan tulkita aatteita, ja se voi sisältää väkivallan käyttöä, sillä uhkaamista, siihen yllyttämistä ja kannustamista tai sen oikeuttamista aatemaailman perusteella¹⁶. Ekstremismi ei kytkeydy mihinkään yksittäiseen ideologiaan. Väkivaltaiset ekstremistiset ideologiat voivat liittyä esimerkiksi väkivaltaiseen ulkoparlamentaariseen äärioikeistoon tai -vasemmistoon, uskonnolliseen viitekehykseen tai yksittäisten henkilöiden (kuten koulusurmaajien) toimintaan. Toisaalta uusia väkivaltaisia ideologioita ja ryhmittymiä syntyy jatkuvasti, joten ekstremistisesti orientoituneen henkilön aatemaailma ja jakolinjat sisä- ja ulkoryhmien (*me vastaan ne*) välillä saattavat olla hyvin monimuotoisia¹⁷.

Ideologioiden monimuotoisuuden lisäksi yksilöiden roolit ja toiminta ekstremistisissä ääriliikkeissä voivat olla erilaisia lähtökohdista ja motiiveista riippuen. Ekstremismi voi ilmentyä ajatusten, asenteiden ja arvojen tasolla (kognitiivinen ekstremismi), toiminnan tasolla (behavioraalinen ekstremismi), tai näiden molempien kautta¹⁸.

Kognitiivisissa ilmenemismuodoissa yksilö päätyy omaksumaan tietyn ekstremistisen ideologian arvot, narratiivit ja tavoitteet sekä hyväksymään väkivallan käytön toiminnassa aatteen puolesta, vaikkei itse väkivaltaa käyttäisikään. Behavioraalisessa ekstremismissä väkivaltaa tai sen uhkaa käytetään aatteen nimissä, ja toisinaan väkivalta saattaa saada ideologiaa suuremman merkityksen¹⁹. Se, että nuori on jo aikaisemmin käyttänyt väkivaltaa ja nähnyt sen käytön tehokkaana vaikuttamiskeinona, voi edesauttaa nuoren päätymistä mukaan ekstremistiseen toimintaan. Tällöin ideologia saattaa toisinaan näyttäytyä päälle liimattuna tekijänä, joka luo oikeutuksen väkivaltaiselle käytökselle²⁰.

Behavioraalisen ja kognitiivisen ekstremismin jaottelun huomioiminen on keskeistä, sillä kaikkeen ekstremismiin ei sisälly fyysisen väkivallan käyttöä eikä kaikenlainen väkivaltainen toiminta ei ole ekstremististä. Näin ollen kaikki kognitiivisesti radikalisoituneet yksilöt eivät välttämättä tule koskaan käyttämään väkivaltaa, eivätkä kaikki väkivaltaa käyttävät tai sillä uhkaavat ole omaksuneet kognitiivisella tasolla ideologiaa, jonka nimissä he toimivat.²¹

¹⁵ ks. esim. Berger (2018)

¹⁶ Sisäministeriö (2020)

¹⁷ ks. esim. Attias & Kangasoja (toim.) (2020)

¹⁸ Neumann (2013)

¹⁹ ks. esim. Kruglanski ja muut (2017)

²⁰ ks. esim. Kruglanski ja muut (2017)

²¹ ks. esim. McCauley & Moskalenko (2014)

2.4 Ekstremistinen orientaatio

Nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset kohtaavat harvoin työssään varsinaista ekstremististä väkivaltaa. Siksi tämän oppaan keskiössä on mahdollisimman varhainen puuttuminen erityisesti kognitiiviseen radikalisoitumiseen. Mutta minkälaiset ajatukset, arvot tai asenteet määritellään ekstremistisiksi?

Muun muassa filosofi ja terrorismin tutkija Quassim Cassam²² sekä ekstremistitutkijat J.M. Berger²³ ja Randy Borum²⁴ ovat kukin tahollaan tutkineet elementtejä, jotka tyypillisesti yhdistävät ekstremistisiksi tunnistettuja henkilöitä ja liikkeitä. Vaikka ekstremististen ajatusten ja uskomusten sisältö onkin usein erilainen aatteesta riippuen, tietyt elementit ajatusmaailmojen tasolla ovat hyvin samankaltaisia. Tässä oppaassa käytetään käsitettä ”ekstremistinen orientaatio” kuvaamaan tyypillisiä elementtejä sellaisessa ajatusmaailmassa, joka voidaan tutkimusten mukaan tunnistaa ekstremistiseksi. Ekstremistisen orientaation käsite ja sitä kuvaavien elementtien tarkastelu auttavat arvioimaan onko huolta aiheuttavan nuoren toiminnassa kyse provokaatiosta tai muihin syihin liittyvästä oireilusta vai mahdollisesta ekstremismiin radikalisoitumisesta.

Ekstremistisiksi tunnistettujen yksilöiden ja organisaatioiden ajatusmaailmassa on tiettyjä yhdenmukaisia elementtejä kannatetusta ideologiasta tai suuntauksesta riippumatta. Ekstremistiseen orientaatioon kuuluu keskeisesti **jako meihin ja heihin**, eli **sisä- ja ulkoryhmiin**. Sisä- ja ulkoryhmien esiintymisessä ei sinänsä ole mitään hälyttävää, sillä jokainen ihminen kuuluu erilaisiin ryhmiin. Ne väestöryhmät, joihin ihminen samaistuu, muodostavat hänen sisäryhmänsä. Ne väestöryhmät yhteiskunnassa tai sen ulkopuolella, joihin ihminen ei tunne kuuluvansa, muodostavat hänen ulkoryhmänsä. Ihmisillä on mielikuvia ulkoryhmistä ja ne saattavat olla positiivisia, neutraaleja tai negatiivisia. Joskus jotain tiettyä ulkoryhmää koskevat mielikuvat ja uskomukset saattavat eri syistä johtuen kärjistyä ja muuttua vihamielisiksi. Ekstremistisessä orientaatioissa asenteet ulkoryhmää kohtaan ovat tyypillisesti vihamielisiä ja väkivaltaistuneita. Kärjistyneimmillään ulkoryhmän jäsenten ihmisarvo kyseenalaistetaan kokonaan, jolloin myös väkivaltainen toiminta heitä kohtaan katsotaan oikeutetuksi.

Seuraavat elementit kuvaavat tyypillistä ekstremististä mielenmaisemaa.

Huolenaiheet ja uskomukset

Ekstremistiseen orientaatioon kuuluu usein uskomus oman sisäryhmän etnisestä, ideologisesta tai uskonnollisesta ”puhtaudesta” tai ”aitoudesta”, jonka olemassaoloa ulkoryhmän ajatellaan jollain tavoin uhkaavan. Tällaisiin huolenaiheisiin liittyy tyypillisesti ajatuksia siitä, että omaan itseen tai omaan sisäryhmään ja sen ”puhtauteen” kohdistuu sortoa, vainoa tai jonkinlaista hyvinvointia tai tulevaisuutta horjuttavaa uhkaa.

Tunteet

Uskomuksista ja huolenaiheista johtuen ekstremististä orientaatiota värittävät myös tietynlaiset tunteet. Niistä tyypillisimpiä ovat oman tilanteen tai huolikuvien tuottama epävarmuus ja näistä juontuvat pelko ja viha ulkoryhmää kohtaan. Ajatukset vainosta tai sorrosta saattavat puolestaan voimistaa itsesäälän tunnetta, kun henkilö näkee itsensä tai sisäryhmänsä uhrina. Jaettu tunne yhdistää ihmisten uskomukset ja huolenaiheet toisiinsa ja tunteesta tulee yhteinen sosiaalinen kokemus. Tämä vahvistaa tuntemusta osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä.

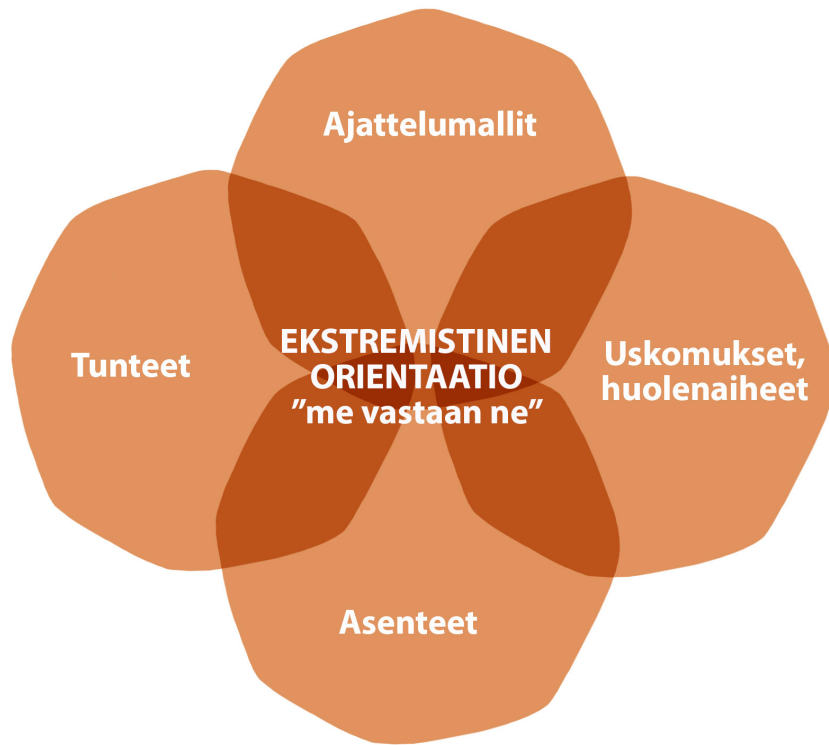
Asenteet

Ekstremistisessä orientaatioissa keskeisiä ovat myös tietynlaiset asenteet. Ehdottomuus oman aatteen/ ideologian/ uskonnon/ etnisyyden ”puhtauteen” liittyen tekee kompromissit ja vaihtoehtoiset näkökulmat lähes mahdottomiksi. Kompromissit ja neuvottelut nähdään osoituksena muiden näkemysten hyväksymisestä ja siten epävarmuuden merkinä. Usein, ei tosin aina, ekstremistiseen orientaatioon liittyy hyväksyvä asenne

²² Cassam (2020)

²³ Berger (2018)

²⁴ Borum (2014)



KUVA 1: Ekstremistisen orientaation elementit
(lähde: mukailtu Quassim Cassam 2020)

väkivallan käytön suhteen. Asenteita kuvaa myös välinpitämättömyys oman tai oman sisäryhmän toiminnan vuoksi kärsiviä ihmisiä tai eläimiä kohtaan ajatuksella ”tarkoitus pyhittää keinot”.

Ajattelumallit

Huolenaiheita ja vastakkainasettelua ulkoryhmän kanssa vahvistavat tietynlaiset ajattelumallit. Ajattelun viinomat²⁵, kuten yksimielisyyscharha, vahvistus- ja negatiivisuusvinouma ovat erityisen tyypillisiä ja voimakkaita extremistisessä orientaatioissa ja ne vaikuttavat siihen, kuinka tietoa ja uutisia hankitaan, arvioidaan ja sovelletaan. Ekstremistiseen orientaatioon liittyy olennaisesti heikko kyky sietää epävarmuutta ja epämääräisyyttä, jota pyritään välttämään hakeutumalla samanmielisten joukkoon (yksimielisyysvinouma). Epävarmuutta vältetään myös pitämällä omista uskomuksista tiukasti kiinni myös silloin, kun nii-

²⁵ **Yksimielisyysvinouma.** Meillä on taipumus uskoa, että omat mielipiteemme, uskomuksemme, arvomme ja tapamme ovat ”normaaleja” ja muun väestön keskuudessa yleisempiä kuin ne oikeasti ovat. Kun totuudesta ei ole tarkkaa selvyyttä, katsomme ympärillemme mitä muut ajattelevat. Jos moni muu jakaa mielipiteen kanssamme, pidämme mielipiteen sisältöä todennäköisesti totena. Samaa tapahtuu sosiaalisessa mediassa jatkuvasti. Samanmieliset ystävät jakavat artikkeleita ja kuvia, joissa toistuvat samat viestit. Mitä tutummaksi joku asia käy, sitä totuudenmukaisemmalta ja suosituimmalta se vaikuttaa. Tämän johdosta päädyimme helposti ajattelemaan, että oman ryhmän kollektiivinen mielipide edustavaa myös laajemman ryhmän käsitystä asiasta.

Vahvistusvinouma. Olemme taipuvaisia huomaamaan ja pitämään totena sellaisia uutisia ja sellaista tietoa, jotka vahvistavat sitä, mitä jo ajattelemme ja uskomme olevan totta. Valikoimme tiedosta todennäköisimmin seikkoja, jotka vahvistavat sitä kuvaa maailmasta, mikä meillä jo on. Samalla saatamme sivuuttaa tai väheksyä sellaisia todisteita, jotka ovat uskomustemme kanssa ristiriidassa tai niille vastakkaisia. Näin me toimimme sitä todennäköisemmin, mitä tunnepitoisemmasta asiasta on kyse.

Uskottavuusvinouma. Sillä, keneltä tai mistä tieto tulee, on väliä. Tutun oloisen ihmisen sanomana asiat vaikuttavat meistä uskottavimmilta. Tutunlainen tapa puhua (murre tai aksentti) sekä nimi, jonka tunnistaa, vahvistavat ajatusta tiedon luotettavuudesta. Uskottavuusvinouman takia ihmiset suhtautuvat positiivisemmin sellaisiin henkilöihin, joita he pitävät samankaltaisina oman itsensä kanssa, samalla kun he suhtautuvat kielteisemmin henkilöihin, joita he pitävät hyvin erilaisina.

Negatiivisuuscharha. Kielteisen voima on suurempi kuin myönteisen: kiinnitämme helpommin huomiota kielteisiin kokemuksiin ja tietoon kuin myönteisiin. Huomaamme luontaisesti nopeammin uhat kuin mahdollisuudet eri tilanteissa ja yliarvioimme ikävien asioiden todennäköisyyttä.

tä vastaan esitetään todisteita ja suodattamalla informaatiosta vain se osa, joka vahvistaa omia uskomuksia ja maailmankuvaa (vahvistusvinouma). Tiedonlähteisiin luotetaan hyvin valikoiden – sisäryhmän sisällä ja somekuplissa leviävät salaliittoteoriat ja valeuutiset syventävät negatiivisia käsityksiä ulkoryhmästä (uskottavuusvinouma). Ajatusta itsestä tai omasta ryhmästä ”valittuina” tai hierarkiassa ylimpinä korostetaan, samalla kun mielikuvia ”vihollisista” vahvistetaan pyrkimällä näkemään heidät epäinhimillisinä, arvottomina ja oman sisäryhmän tai yhteiskunnan tulevaisuudelle vahingollisina (negatiivisuusharha). Tällainen ajattelu saattaa oikeuttaa ulkoryhmän syrjimisen, vahingoittamisen ja äärimmillään jopa tappamisen. Ajatukset uskonpuhdistuksesta, etnisestä erottelusta tai tietynlaiselle ideologialle perustuvasta yhteiskuntajärjestelmästä pohjautuvat tyypillisesti tällaisille selityksille.

Nuoren kanssa keskusteltaessa edellä mainitun kaltaiset **huolenaiheet, tunteet, asenteet ja ajattelumallit** saattavat kertoa ekstremistisen orientaation omaksumisesta. Keskustelussa on kuitenkin selvitettävä, kuinka vahvasti ideologia, ajatukset ja asenteet ovat kietoutuneet nuoren identiteettiin, kuinka ”syvällä” hän vaikuttaa olevan ideologiassa ja kuinka paljon siihen liittyvät ajatukset hallitsevat nuoren arkielämää ja siinä tapahtuvia valintoja ja käyttäytymistä. Tärkeää on myös selvittää ne tahot, joiden kanssa nuori keskustelee asiasta ja ne tiedonlähteet, joiden kautta nuori rakentaa ja jäsentää maailmankatsomustaan. Kyse voi olla vasta orastavasta kiinnostuksesta, aiheeseen syventymisestä tai aktiivisesta toimijuudesta.

Keskustelurungon kysymykset (luku 6.3) kartoittavat jokaista ekstremistisen orientaation elementtiä erikseen. Oppaan kysymysten avulla päästään arvioimaan nuoren mahdollista radikalisoitumista ja/tai sitoutumista tiettyyn ideologiaan tai ääriliikkeen toimintaan.

2.5. Terrorismi

Edellä olevissa luvuissa on kuvattu radikalisoitumisen prosessia, joka voi johtaa ekstremismiin ja ekstremistisen orientaation omaksumiseen. Toisinaan ekstremismistinen väkivalta voi puolestaan täyttää terrorismin tunnusmerkit, vaikka kaikki ekstremismi ei ole terrorismia.

Terrorismin käsitettä voidaan lähestyä monista eri näkökulmista. Terrorismia voidaan määritellä lainopillisesta näkökulmasta, jolloin lainsäädäntö luo raamit sille, minkälainen toiminta on terrorismia.²⁶ Akateemisessa tutkimuksessa terrorismiksi nähdään sellainen suunnitelmallinen väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen, johon liittyy poliittinen tai uskonnollinen motiivi. Lisäksi terrorismilla tavoitellaan viestin lähettämistä ja voimakkaiden tunnereaktioiden aikaansaamista uhreja huomattavasti laajemman ihmisjoukon parissa²⁷.

²⁶ Rikoslaki 39/1889, luku 34a

²⁷ ks. esim. Malkki (2020)

3.

**RADIKALISOITUMINEN,
EKSTREMISMI JA
YHTEISKUNNAN
ERI SEKTORIT:
KUKA TEKEE JA MITÄ?**

3. RADIKALISOITUMINEN, EKSTREMISMI JA YHTEISKUNNAN ERI SEKTORIT: KUKA TEKEE JA MITÄ?

Kuten aiemmin todettiin, ekstremismiin radikalisoitumisen syitä ja vaikuttimia voidaan löytää niin yksilö- ja yhteisötasolta kuin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin tekijöihin liittyen. Tästä johtuen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisykään ei ole mahdollista vain yhteen tasoon keskittymällä. Jotta radikalisoitumiseen liittyviin syihin päästään vaikuttamaan mahdollisimman kattavasti, on ennaltaehkäisevä työ nähtävä koko yhteiskunnan yhteisenä tehtävänä. Kun yhteiskunnan eri sektorit (esim. opetus- ja nuorisotoimi, sosiaali- ja terveystoimi, järjestötoimijat, turvallisuusviranomaiset, poliittiset päättäjät ja viranomaiset) työskentelevät oman ammattitaitonsa ja toimintansa näkökulmasta tarkoituksenmukaisimmilla kentillä, radikalisoitumisen mahdolliset syyt ja vaikuttimet tulevat kokonaisvaltaisesti huomioiduiksi. Tällöin myös ennaltaehkäisy on tehokkainta.²⁸

Oppaan aihepiiriin näkökulmasta keskeisimpien toimijoiden ydintehtäviä ja rooleja – liittyen erityisesti yksilöiden tasolla työskentelyyn – havainnollistetaan REDI-mallin²⁹ mukaelmassa kuvassa 2. Malli havainnollistaa, että esimerkiksi nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten ei ole syytä olettaa, että yksin heidän vastuullaan olisi hoitaa tai ratkaista yhteiskunnallisesti monimuotoinen ongelma. Oman ammattikunnan roolin, merkityksen ja vastualueen rajallisuuden ymmärtäminen auttaa kuitenkin fokusoimaan voimavaroja ja käytännön työtä niillä toiminnan alueilla, joilla omat vaikutusmahdollisuudet ovat suurimmat. Toisaalta tämän ymmärtäminen tukee myös ajatusta moniammatillisen yhteistyön välttämättömyydestä esimerkiksi tilanteissa, joissa mukaan yhteistyöhön tarvitaan esimerkiksi turvallisuusviranomainen tai deradikalisoitumiseen erikoistunut toimija. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa nuoren kanssa keskusteltaessa vahvistuu epäilyksien ekstremistisen orientaation omaksumisesta tai laittomien/ väkivaltaisten toimien suunnittelemisesta.

Seuraavaksi esitellään lyhyesti kuvassa 2 näkyvät väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin käsitteilyn, ennaltaehkäisyn, torjumisen ja kohtaamisen eri ulottuvuudet.

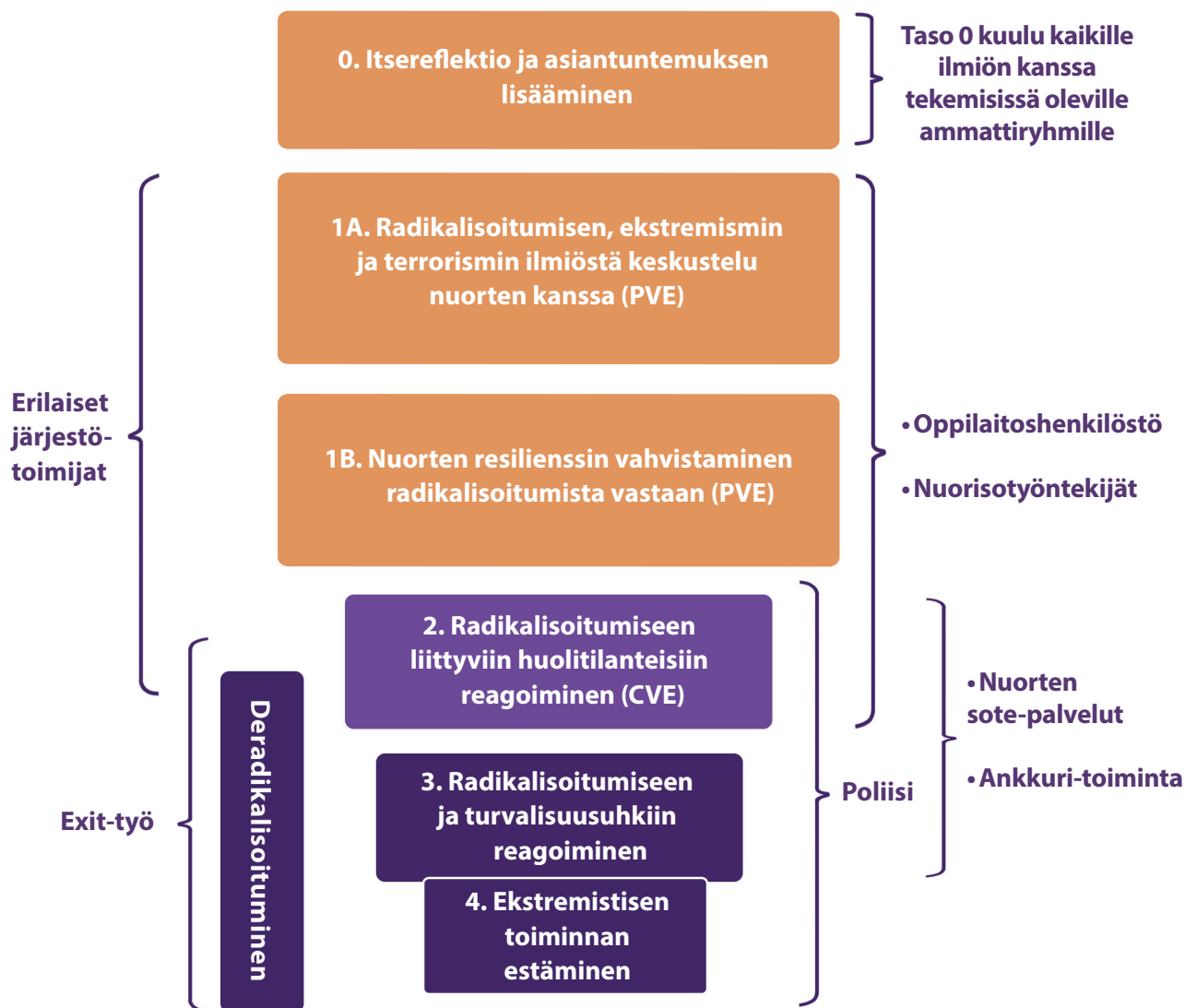
0-taso – itsereflektio ja asiantuntemuksen lisääminen:

Jokaisella ihmisellä on omat tulkintansa ja näkemyksensä siitä, mistä radikalisoituminen johtuu, kuka radikalisoituu ja miten tätä tulisi ehkäistä. Käsitteet eivät aina kuitenkaan vastaa todellisuutta. 0-tason tavoitteena on, että jokainen väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia työssään ennaltaehkäisevä tai kohtaava tiedostaisi omat arvonsa, maailmankatsomuksensa, vaistonvaraiset toiminta- ja ajattelutapansa sekä näiden merkityksen omassa työssään ja nuorten kohtaamisessa. Näiden reflektointi on tärkeää, sillä edellä mainitut tekijät vaikuttavat siihen, millaista ajattelua ja toimintaa kukin pitää hyväksyttävänä, normaalina tai epätoivottavana. Erityisesti sosiaalisissa ammateissa toimivien on tärkeää pyrkiä tulemaan tietoiseksi oman ajattelunsa vinoumista, jotta osaisi toimia mahdollisimman oikeudenmukaisesti, reilusti ja tarkoituksenmukaisesti erilaisten nuorten kanssa erilaisissa tilanteissa. Tätä varten on olennaista lisätä omaa asiantuntemusta radikalisoitumisesta ja ekstremismista tutkimuksiin perustuvalla tiedolla.³⁰

²⁸ Nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille tarkoituksenmukaisin ja luontevin tulokulma kansallisen ennaltaehkäisyn viitekehyksessä on yksilöiden ja lapsi- tai nuorisoryhmien parissa työskentely. Yksilötasoon keskittymisen vuoksi tärkeitä yhteisöllisiä, kansallisia ja globaaleja teemoja liittyen esimerkiksi ympäröivään väkivaltakulttuuriin, eriarvoistumiskehitykseen, yhteiskunnallisiin ja kansainvälisiin kiistoihin, jännitteisiin, konflikteihin ja polarisoitumiseen ei tämän oppaan yhteydessä käsitellä.

²⁹ Vallinkoski, Benjamin & Koirikivi (2020a)

³⁰ Lue lisää: Vallinkoski, Benjamin & Koirikivi (2020a; 2020b)



KUVA 2: Eri toimijoiden roolit väkivaltaisen radikalisoitumisen käsittelyssä, ennaltaehkäisyssä, torjumisessa ja kohtaamisessa. Mukaelma REDI-mallista (Vallinkoski, Koirikivi & Benjamin 2020a; 2020b)

1a-taso – radikalisoitumiseen, ekstremismiin ja terrorismiin liittyvistä teemoista keskustelu:

Koska lähes jokainen nuori tulee todistaneeksi erilaisia kansallisia ja kansainvälisiä kriisejä, konflikteja ja terrori-iskuja ainakin mediavälitteisesti, on tärkeää, että ajankohtaisiin tapahtumiin liittyvistä teemoista keskustellaan heidän kanssaan. Nuorten kanssa keskusteltaessa esille nousevat usein erityisesti radikalisoitumisen, ekstremismin ja terrorismin ymmärtämiseen, turvallisuuteen ja varautumiseen, maahanmuuttoon, vähemmistöihin sekä moraaliin liittyvät teemat.³¹ Ajankohtaisten tapahtumien lisäksi nuorten altistuminen propagandalle, disinformaatiolle, rasismille ja vihapuheelle on yleistä, sillä nuoret liikkuvat erilaisilla verkkoalustoilla, joista osalle myös äärijärjestöt kohdistavat rekrytointiaan. Some-alustat ovat kuitenkin jännitteisiä ja rakentava keskustelu niissä saattaa olla hankalaa. Tutkimusten³² mukaan nuoret kaipaavatkin some-maailman vastapainoksi turvallisia, aikuisen ohjaamia keskusteluja moninaisuuteen, ideologioihin, katsomuksiin, kulttuureihin sekä radikalisoitumiseen, ekstremismiin ja terrorismiin liittyen, sekä mahdollisuuksia kertoa omista ajatuksistaan niin, että heidät otetaan vakavasti, eikä heidän näkemyksiään tuomita tai arvostella. Oppilaitoksissa ja nuorisotiloissa käytävissä keskusteluissa on tärkeää saada olla avoimesti eri mieltä asioista, kyseenalaistaa ja kritisoida, kuitenkin kenenkään ihmisarvoa ja kunniaa loukkaamatta.

³¹ Vallinkoski, Koirikivi & Malkki (tulossa)

³² Benjamin, Koirikivi & Kuusisto (2020)

Jos epämukavuutta ja/tai jännitteitä aiheuttavista aiheista ei keskustella, ne saattavat jäädä pinnan alle kytemään ja kärjistyä. Jos nuorten kanssa ei käydä avointa keskustelua, keskustelukumppaneita ja vastauksia löydetään varmasti helposti verkosta erilaisilta, usein valvomattomilta foorumeilta.

1b-taso – nuorten resilienssin vahvistaminen radikalisoitumista vastaan:

Yksilötasolla radikalisoitumista tavoitteellisesti ennaltaehkäistäessä keskiöön nousevat erityisesti tiedon lisääminen sekä erilaisten taitojen kehittäminen. Esimerkiksi kriittinen ajattelu, uskomusten kyseenalaistaminen, perspektiivinottokyky, ongelmanratkaisu, oman ajattelun ja käyttäytymisen säätely sekä vuorovaikutus- ja tunnetaidot kehittävät nuoren resilienssiä ennaltaehkäisten paitsi radikalisoitumista, myös muita negatiivisia kehityskulkuja ja haasteellisissa tilanteissa selviytymistä. Haastavien ja mielipiteitä jakavien yhteiskunnallisten aiheiden käsittely ja niistä keskustelu rakentavasti näyttäytyy myös laaja-alaisena ennaltaehkäisyinä, sillä mikäli nuoret oppivat jo varhain tarkastelemaan haastavia ja moniulotteisia aiheita monelta kannalta, heillä on paremmat valmiudet käsitellä erilaisia konflikteja myös tulevaisuudessa. Avoin ja rakentava keskustelukulttuuri kehittää nuorten kokemusta siitä, että arvojen ja asenteiden moninaisuudesta huolimatta kaikenlaisten ihmisten on mahdollista toimia yhdessä kunnioittavassa vuorovaikutuksessa. Tällaiset kokemukset tukevat myös nuoren ajattelun monipuolistumista, identiteetin myönteistä rakentumista, kuumisentunnetta ja yhteisöllisyyden kokemusta.³³

2-taso – radikalisoitumiseen liittyvissä huolitilanteissa toimiminen:

Toisinaan nuoren puhe, käytös tai muu toiminta saattavat herättää huolen mahdollisesta radikalisoitumisesta. Tämän oppaan luvut 4-9 on kehitetty tukeamaan nuoria kohtaavia ammattilaisia toimimaan tarkoituksenmukaisesti näissä tilanteissa.

3- ja 4-tasot – turvallisuushkiin reagoiminen ja ekstremistisen toiminnan estäminen:

Tilanteissa, joissa nuoren käytös tai toiminta aiheuttavat suoraa uhkaa turvallisuudentunteelle tai turvallisuudelle, on aina toimittava yhteistyössä turvallisuusviranomaisten kanssa. Jos uhkatilanne on akuutti, on oltava yhteydessä suoraan poliisiin. Tasoilla 3 ja 4 toimittaessa nuoreen kohdistetut toimenpiteet ovat tapauskohtaisesti määriteltyjä ja nuoria kohtaavien ammattilaisten lisäksi moniammatilliseen yhteistyöverkostoon on kuuluttava myös poliisi, ja esimerkiksi paikallinen Ankkuritiimi. Luvussa 8 käsitellään tarkemmin nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten työhön keskeisesti liittyviä lakeja, oikeuksia ja ilmoitusvelvollisuuksia.

Seuraavassa luvussa käänämme katseemme tasolle 2 ja siihen, minkälaisia voivat olla ne havainnot, jotka herättävät huolen nuoren mahdollisesta radikalisoitumisesta.

³³ Resilienssin tavoitteellisesta vahvistamisesta on paljon kirjallisuutta ja materiaalia. Ks. esim. OPH (2020); Dialogikasvatus, Sisältösekaannus

4. HUOLEN HERÄÄMINEN

NUOREN TUOTTAMA RETORIikka
NUOREN KÄYTTÄYTYMINEN JA ULKOISET MERKIT

4. HUOLEN HERÄÄMINEN

Nuorten kanssa toimivat ammattilaiset tai vertaiset saattavat kiinnittää huomiota sellaisiin nuoren hyvinvoinnissa, toiminnassa tai retoriikassa tapahtuviin muutoksiin, jotka kasautuessaan voivat herättää huolen mahdollisesta radikalisoitumisesta. Kohdatessaan nuoria säännöllisesti ja pitkällä aikavälillä, ammattilaiset voivat rakentaa luottamuksellista suhdetta nuoreen. Tällöin heidän on myös mahdollista havaita herkemmin nuoren ajattelussa ja olemuksessa tapahtuvia muutoksia. Myös ikätovereiden esiin tuomat huolet on otettava vakavasti, sillä heillä on usein laaja-alaisin näköala kavereidensa käytöksessä, retoriikassa ja hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin. On myös hyvä muistaa, että osa nuorista oireilee ulospäin, osa sisäänpäin.

Vaikka tässä oppaassa keskitytään radikalisoitumiseen liittyvän oireilun arviointiin, on hyvä muistaa, että häiritsevän, provosoivan tai muulla tavoin muuttuneen käyttäytymisen taustalla voi olla hyvin moninaisia syitä. Huolta herättävä oireilu saattaa johtua esimerkiksi ongelmista nuoren ja häntä lähellä olevan aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa, haasteista ystävyysuhteissa tai kotona, kiusaamisesta, hyväksikäytöstä, väkivallasta, päihteistä, elämänhallinnan haasteista, oppimiseen liittyvistä vaikeuksista ja niin edelleen. Nuoren haastavan käyttäytymisen tai tarkkaavuushäiriöltä vaikuttavan oireilun taustalla voi olla myös trauma. Traumatisoitunut lapsi tai nuori saattaa olla jatkuvasti tai vaihtelevasti yli- tai alivireystilassa, jolloin hänelle voi tulla kognitiivisia häiriöitä. On myös huomioitava, että joillekin nuorille (ja joissakin kulttuureissa) psyykkisistä oireista voi olla häpeällistä ja stigmatisoivaa puhua. Tällöin apua ja aikuisen huomiota saatetaan hakea kertomalla erilaisista fyysisistä oireista, kuten pää-, vatsa- tai selkäkivuista tai painon tunteesta rinnassa.

Riippumatta oireilun taustalla olevista syistä, tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen saattaa olla hyödyllistä ja edesauttaa nuoren ja häntä kohtaavan ammattilaisen vuorovaikutusta. Tämän oppaan liitteenä on erilaista tukimateriaalia, joita näissä vuorovaikutustilanteissa voidaan hyödyntää.

Seuraavissa kappaleissa käsitellään sellaisia ajatusmaailmaan, retoriikkaan, käyttäytymiseen ja olemukseen liittyviä havaintoja, jotka voivat kasaantuessaan kertoa radikalisoitumisesta.

4.1 Ajatusmaailmaan liittyvät havainnot

Nuoren ajatusmaailmaan liittyviä havaintoja, jotka voivat kasaantuessaan, kertoa radikalisoitumisesta / ekstremistisen orientaation rakentumisesta:

- Ideologiasta tulee nuoren elämän keskipiste ja omaa identiteettiä rakennetaan vahvasti ideologian ja/tai siihen liittyvän suuremman narratiivin pohjalta
- Nuori on kyvytön epäilemään tai kyseenalaistamaan ideologiaa tai siihen liittyvää narratiivia
- Ulko- ja sisäryhmän vastakkainasettelusta tulee nuorelle "pakkomielle"
- Vastakkainasetteluun sisältyy hierarkioita tai arvotusta ryhmien ihmisarvoon tai yhteiskunnalliseen asemaan liittyen
- Nuori osoittaa välinpitämättömyyttä ulkoryhmän kärsimystä, huono-osaisuutta tai syrjintää kohtaan
- Väkivallan käyttö ulkoryhmän jäseniä kohtaan nähdään oikeutettuna
- Nuori ihailee sotaa ja vastarintaa ja saattaa halveksua demokratiaa

- Kiinnostuksen kapea-alaisuus ja fokuusoituminen yhden teeman ympärille, vaihtoehtoisten ajatusten puuttuminen ja/tai vihamielisyys vaihtoehtoisia näkökulmia kohtaan
- Syvä perehtyneisyys johonkin tiettyyn aatemaailmaan tai salaliittoteoriaan: tieto on yleensä yksipuolista ja ajattelu mustavalkoista ja lähdekritiikitöntä
- Tunne välittömän toiminnan välttämättömyydestä: ajatus siitä, että ellei nyt toimita nopeasti, jokin itselle tai omalle sisäryhmälle tärkeä asia vaarantuu. Kiireellisyys saattaa oikeuttaa väkivaltaisetkin teot

4.2. Retoriikkaan liittyvät havainnot

Nuoren tuottamaan retoriikkaan liittyviä havaintoja, jotka voivat kasaantuessaan kertoa radikalisoitumisesta / ekstremistisen orientaation rakentumisesta:

- Oman itsen tai oman sisäryhmän aatemaailman tai etnisyyden ylivertaisuuden, aitouden tai puhtauden korostaminen
- Oman älykkyyden ja tietoisuuden tason korostaminen ("yli-ihmisyys")
- Oman itsen tai oman sisäryhmän voimakasta nostamista "valitun" rooliin
- Voimakas "me vastaan ne" -vastakkainasettelu, jossa mukana ulkoryhmän halventamista (ulkoryhmäläiset ovat "pettureita", "väärauskoisia", "epäpuhtaita")
- Ulkoryhmää epäinhimillistetään esim. käyttämällä ulkoryhmän arvoa alentavia metaforia (vieraslajit, apinat, torakat jne.)
- Ihmis-, nais- tai miesvihaa sekä halveksuntaa sisältävää retoriikkaa
- Uhriutumisen eli vahvasti koettu oman itsen tai oman sisäryhmän asema uhreina, kaltoinkohdeltuina tai syrjäytettyinä
- Oman aatteen tai uskomusten määrätietoinen selittäminen ja julistaminen muille
- "Vääränlaisten" ajatusten ja toiminnan jatkuva oikominen ja/tai halveksuva asenne kaverien käyttäytymiseen, valintoihin, katsomuksiin tai elämäntapoihin liittyen

4.3. Käyttäytymiseen ja olemukseen liittyvät havainnot

Nuoren käyttäytymiseen ja olemukseen liittyviä havaintoja, jotka voivat kasaantuessaan kertoa radikalisoitumisesta / ekstremistisen orientaation rakentumisesta:

- Sosiaalinen eristäytyminen, muiden seurasta vetäytyminen (oleellista huomattava muutos aiempaan käyttäytymiseen)
- Kaveripiirin äkillinen vaihtuminen

- Yhteydenpito ääriliikkeissä mukana oleviin henkilöihin
- Kieltäytyminen yhteistyöstä tai vuorovaikutuksesta vääränlaisina pitämiensä ryhmien edustajien kanssa
- Väkivallalla uhkailu tai sen käyttäminen (oleellista huomattava muutos aiempaan)
- Tunnusten, symbolien ja/tai värikoodien kantaminen: tuodaan näkyvästi ja tietoisesti esille mihin tai keihin ”kuulutaan”
- Ideologian tai siihen liittyvän symboliikan ja/tai retoriikan esiintuominen
- Väkivaltaan yllyttävien kuvien, julisteiden tai symbolien kantaminen tai esittely, esim. symboli-tarrojen liimailu tai väkivaltaisten symbolien piirtely omiin papereihin tai julkisiin tiloihin

Kun nuoren kanssa toimivalla aikuisella herää huoli esimerkiksi joidenkin yllä olevien havaintojen perusteella, on tärkeää päästä keskustelemaan nuoren kanssa hänen kuulumisistaan ja ajatusmaailmastaan kokonaisvaltaisemman yleiskuvan luomiseksi. Oli kyseessä mahdollinen radikalisoitumisen prosessi tai ei, nuoren oireiluun on puututtava ja hänen tuen tarpeensa on selvitettävä.

5.

RAKENTAVAN KESKUSTELUN VIITEKEHYS

**HUOLTA HERÄTTÄVÄN NUOREN LÄHESTYMINEN
JA HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN**

**RAKENTAVAN KESKUSTELUN 5K:TA
KESKUSTELUSSA JA KOHTAAMISESSA MUISTETTAVAA**

5. RAKENTAVAN KESKUSTELUN VIITEKEHYS

Suomalaisia nuoria koskevissa tutkimuksissa³⁴ on noussut selkeästi esille nuorten tarve tulla nykyistä enemmän nähdyiksi ja kohdatuiksi oppilaitoksissa koulupäivien ja -vuosien aikana. Nuoret kaipaavat erityisesti turvallisiksi koettujen aikuisten huomiota ja tunnetta siitä, että he tulevat kohdatuiksi ja kuulluiksi omana itsenään. Erityisen tärkeää kohtaaminen on silloin, kun nuoren elämässä tapahtuu sellaisia muutoksia, jotka vaikuttavat huolestuttavasti hänen hyvinvointiinsa ja ajatusmaailmaansa ja muuttavat hänen suhdettaan ulkomaailmaan. Tutkimusten perusteella nuoren kohtaamisella on suuri merkitys: yksikin hyvä suhde välittävään aikuiseseen ja yksikin myötätuntoinen keskustelu voi olla tärkeä ja jopa käännteentekevä hetki nuoren elämässä.

Tämä opas tukee ajatusta siitä, että varhaisin interventio (nuoren kohtaaminen) ja ensimmäinen kokonaistilanteen kartoitus (rakentava keskustelu) voitaisiin toteuttaa jo esimerkiksi oppilaitoksessa tai nuorisotyön tiloissa sen henkilön toimesta, jolla on hyvä vuorovaikutussuhde nuoreen, tai jonka työkuvaan tällaiset keskustelut ensisijaisesti kuuluvat. Oppaan tavoitteena on tukea nuoria kohtaavien ammattilaisten valmiuksia niin, että varhaista tukea voitaisiin antaa ensisijaisesti nuorelle luontaisessa toimintaympäristössä. On kuitenkin tiedostettava, että esimerkiksi opetus- ja nuorisotoimen ammattilaisilla on oikeus *salassapitovelvollisuuksien estämättä* ilmoittaa poliisille henkeen ja terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia varten välttämättömät tiedot. Lisäksi lastensuojelulaki säättää, että lasten ja nuorten parissa työskentelevät *”ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.”* Laeista ja ilmoitusvelvollisuuksista tarkemmin luvussa 8.

Seuraavissa luvuissa keskitytään seikkoihin, jotka auttavat ammattilaisia nuoren kohtaamisessa, luottamuksellisen suhteen rakentamisessa ja rakentavan keskustelun käymisessä yleisesti ja erityisesti silloin, kun huoli nuoren mahdollisesta radikalisoitumisesta on herännyt.

5.1 Huolta herättävän nuoren lähestyminen ja huolen puheeksi ottaminen

Kuinka nuorta kannattaa lähestyä huolen herättyä? *Ammattilainsäädännön* salliessa on hyvä mahdollisuuksien mukaan ottaa etukäteen selvää myös muiden nuoren kanssa toimivien ammattilaisten havainnoista, koska ne voivat olla arvokkaita ja merkityksellisiä kokonaiskuvan kannalta. Yksittäiset, eri yhteyksissä esiin tulleet havainnot muodostavat yhteen tuotuina selkeämmän ja laajemman yleiskuvan kuin erikseen tarkasteltuina. Myös nuoria voi muistuttaa siitä, että ystävien hyvinvoinnissa tapahtuvista muutoksista kertominen luotettavalle aikuiselle on osoitus välittämisestä. Tässä muutamia seikkoja, joita kannattaa pohtia etukäteen.

- Älä lähesty nuorta nuorisojoukon keskellä tai siirtymätilanteissa, vaan löydä sopiva, rauhallinen hetki, kun kummallakaan ei ole kiire.
- Mieti etukäteen minkä nuoreen liittyvän havainnon nostat esiin lähestymisessä. ”Huolen” sijaan voi olla parempi puhua ”havainnosta” tai ”huomiosta”. Kerro niistä neutraalisti, mutta myötätuntoisesti, osoittaen kiinnostuksesi nuoren kuulumisia kohtaan. Havainnot kannattaa tuoda esiin kevyesti ja dramatisoimatta.

³⁴ Benjamin, Koirikivi & Kuusisto (2020)

- Kerro, että haluaisit jutella nuoren kanssa ihan rauhassa. Kysy miltä ajatus tuntuisi. Ehdota keskustelulle aikaa ja paikkaa. Kerro, että jos nuori haluaa, hän voi ottaa ystävän mukaan keskusteluun.
- Huomioi, että keskustelun ehdottaminen on herkkä vaihe, jossa nuori voi vetäytyä entisestään.
- Hyväksy, että nuori ei välttämättä halua keskustella heti. Painota, että olet saatavilla milloin tahansa, jos mieli muuttuu. Palaa asiaan esimerkiksi viikon kuluttua.

Kysymyksiä nuoren lähestymiseen

- ? Olen huomannut, että olet nykyisin hiljaisempi/vetäytyneempi/poissaolevampi/vihaisempi kuin ennen. Mitä sinun elämäsi kuuluu tällä hetkellä?
- ? Olen ymmärtänyt, että elämässäsi on tapahtunut paljon muutoksia viime aikoina. Kuinka jaksat tämän kaiken keskellä?
- ? Minusta olisi hyvä, jos voitaisiin jutella hetki ihan rauhassa. Miltä se sinusta tuntuisi?
- ? Onko sellaisia henkilöitä, joita (mahdollisesti) haluaisit ottaa mukaan keskusteluun?

Kahdenkeskisen keskustelun tavoitteena on:

- tarjota nuorelle kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta
- ottaa nuoren ajatukset vakavasti ja kartoittaa syy nuoren oireilun takana
- pohtia yhdessä, millaisesta tuesta nuori voisi hyötyä
- auttaa nuorta pääsemään tarkoituksenmukaisen tuen piiriin
- rakentaa luottamuksellista suhdetta nuoreen, jotta keskustelua voidaan jatkaa tarvittaessa myös myöhemmin

5.2 Rakentavan keskustelun 5K:ta

Kahdenkeskinen kohtaaminen ammattilaisen kanssa saattaa tuntua nuoresta kummalliselta ja kiusalliselta. Ennen keskustelun käymistä onkin hyvä pohtia, kuinka tilanteesta saisi luotua mahdollisimman mukavan ja luottamuksellisen molemmille osapuolille. 5K:n viitekehys antaa tähän välineitä.

**KIINNOSTUMINEN
KYSYMINEN
KUUNTELEMINEN
KANNUSTAMINEN
KUNNIOITTAMINEN**

KUVA 3: Rakentavan keskustelun 5 K:ta
(lähde: muokattu Avola ja Pentikäinen 2019)

Kiinnostuminen:

Kiinnostu nuoren ajatusmaailmasta ja siihen liittyvistä tunteista. Ajatus nuoren mahdollisesta radikalisoitumisesta saattaa tuntua pelottavalta. Laita kuitenkin tunteesi ja ennakkoluulosi hetkeksi sivuun ja kohtaa nuori avoimella mielellä ja aidon kiinnostuneesti. Osoita nuorelle katseellasi, äänensävylläsi ja rauhallisella läsnäolollasi, että olet aidosti kiinnostunut hänen kuulumisistaan ja ajatuksistaan. Nuorta kohdatessasi pyri unohtamaan omat ennako-oletetuksesi ja -luulosi. Empatian ja aidon kiinnostuksen osoittaminen on keskeistä luottamuksen luomisessa. Ystävällisyys saattaa luoda nuorelle tunteen, että tällä kertaa hänen mielipiteistään ollaan aidosti kiinnostuneita.

Kysyminen:

Kysy avoimia kysymyksiä pyrkiäksesi ymmärtämään nuoren maailmankuvaa paremmin. Aseta ajatuksesi avoimelle, kuuntelevalle taajuudelle. Vaikket voisikaan hyväksyä nuoren ajatuksia, pyri kysymään niistä arvostavasti ilman tuomitsemista tai näkemysten haastamista. Keskity erityisesti nuoren kokemuksiin ja tunteisiin ja näiden vaikutuksiin nuoren elämässä. Älä päättää ennakkoon omia vuorosanojasi, vaan tartu keskustelussa siihen, mitä nuori itse tarjoaa, vaikka se tulisi vain sivulauseessa. Käytä nuoren omia sanoja, kun kysyt tarkentavia kysymyksiä. Kysymysten osalta avoimet kysymykset ovat parhaita, koska ne vaativat perusteluja ja kuvailuja. Ne alkavat esimerkiksi sanoilla ”millainen”, ”mitä ajattelet” tai ”miten”. Vältä kysymästä ”miksi”. Miksi-kysymyksiin on tyypillisesti vaikea vastata ja niihin vastatessa saatetaan kokea tarvetta ”puolustautua” tai ”voittaa” keskustelu. Miksi-kysymys vie usein umpikujaan eikä kannusta nuorta ajattelemaan.

Kuunteleminen:

Keskity kuuntelemaan mitä nuori kertoo paitsi verbaalisesti, myös kehonsa kielellä. Kehon kielen havainnointi auttaa huomaamaan, kun keskustelussa kosketaan jotain olennaista. Kaikki se, mitä nuori tuo keskustelussa esiin, on hänelle jollain tavalla merkityksellistä. Keskeistä on päästä tarkastelemaan, minkälaisia kokemuksia/tapahtumia oireilun takaa löytyy. Yritä ymmärtää mahdollisimman syvällisesti, mitä nuori

uskoo/pelkää/toivoo ja mitä tunteita se hänessä herättää. Tunteiden tunnistaminen ja niiden sanoittaminen on tärkeää, mutta se saattaa olla nuorelle vaikeaa. Tässä voi käyttää apuna erilaisia materiaaleja, kuten liitteiltä 1 ja 2 löytyviä tunnekarttoja tai -mittareita. Vaikka keskustelun aihe olisi vakava ja olisit nuoresta todella huolissasi, on tärkeää rauhoittua kuuntelemaan nuorta. Vasta keskustelun loppupuolella voidaan lähteä miettimään jatkotoimenpiteitä, ohjaamaan nuorta eteenpäin tai tarjoamaan neuvoja.

Kannustaminen:

Kannusta nuorta kertomaan ajatuksistaan ja kokemuksistaan, vaikka hänen sanomansa olisikin ristiriitaista, totuudenvastaista, epäjohdonmukaista, moraalisesti tuomittavaa tai vastoin omia näkemyksiäsi ja arvojasi. Osoita, että kestät nuorelle merkityksellisistä aiheista keskustelun, vaikka se aiheuttaisi sinussa vaikeitakin tunteita. Älä provosoidu tai tuo tässä vaiheessa omia mielipiteitäsi esiin ilmeiden, eleiden tai äänensävyjen välityksellä, sillä nuorilla on todella herkäät tuntosarvet. Osoita myötätuntoa vaikeita kokemuksia tai tunteita kohtaan. Muista, että keskustelun tavoitteena ei ole nuoren ”korjaaminen”, syyllistäminen tai sen opettaminen, kuinka asioista pitäisi ajatella. Tavoitteena on oireilun syyn selvittäminen ja nuoren tukeminen. Jotta keskustelu etenee, nuorelle ei pitäisi tulla sellaista tunnetta, että häntä syytetään jostain, tai että hänen ajatuksensa ovat tuomittavia tai väärä.

Kunnioittaminen:

Kunnioita nuorta yksilöllisenä, arvokkaana ihmisenä. Nuori, jonka mielipiteet/arvot/tyyli herättävät huomiota, on ehkä tottunut siihen, että hänet kohdataan tietyllä ennakoasenteella. Nuori saattaakin tulla tapaamiseen olettaen, että hänet nähdään jollain tavoin ongelmallisena, esim. tietyn leiman (haastava, ADHD, motivoitumaton, syrjäytynyt jne.), tyylin (esim. skinhead), mielipiteen tai tapahtuman valossa. Jokainen ihminen ansaitsee kuitenkin tulla kohdatuksi kunnioittavasti. Kunnioitus on luottamuksen perusta. Sitä voi osoittaa lempeällä katseella, etunimellä puhuttelemalla ja osoittamalla aitoa kiinnostusta nuoren ajatusmaailmaa kohtaan. Myös tunteiden validointi on keskeistä (”sinulla on oikeus tuntea näin”). Muista, että nuori on oman elämänsä paras asiantuntija.

5.3 Keskustelussa ja kohtaamisessa muistettavaa

- Mieti, mikä olisi hyvä paikka keskustelulle. Sen tulisi olla neutraali ja tarpeeksi yksityinen, jottei nuori tunne oloaan kiusalliseksi suhteessa muihin. Pohdi, minkälaisessa tilanteessa kyseinen nuori kokisi olonsa mahdollisimman turvalliseksi ja rennoksi. Oppilaitoksessa tai nuorisotalolla sijaitsevan tilan sijaan esimerkiksi kävelyllä lähteminen voi olla hyvä vaihtoehto. Tarjoa mahdollisuus keskusteluun esimerkiksi toiminnallisen puuhan parissa. Tämä voi tehdä vuorovaikutuksesta nuorelle helpompaa ja luontevampaa, kun keskiössä ei ole pelkästään itsestä puhuminen.
- Keskustelun on oltava molemmille miellyttävä ja kiireetön hetki, sille on varattava tarpeeksi aikaa ja rauhallinen, yksityinen tila. Ole läsnä, viestitä tästä esim. laittamalla oma puhelin pois/äännettömälle. Voit printata keskustelurungon mukaasi, jos se tuntuu sinusta tarpeelliselta, mutta pyri kuitenkin keskustelussa luontevaan ja rauhalliseen vuorovaikutukseen nuoren kanssa papereihin keskittymisen sijaan.
- Varmista, että tilanne on fyysisesti mukava ja rento. Tarjoa katsekontaktille vaihtoehto esim. tekemällä keskustelutilanteesta toiminnallinen (käsille näprättävää, kuvia katseltavaksi pöydälle jne.). Mieti tuolien asettelua tai ympäristön vaihtamista koulusta pois (haluaisitko mieluummin lähteä ulos kävelyllä?).

- Ennen keskusteluun ryhtymistä rauhoita tilanne. Nuori saattaa olla tilanteessa vastahakoisesti. Voimakkaasti latautunut tunnelma ei edesauta keskustelun rakentavaa etenemistä. Voi kertoa nuorelle, että ymmärrät hyvin, jos tilanne jännittää, epäilyttää tai ärsyttää.
- Muistuta nuorta, että keskustelunne on luottamuksellinen. Kerro kuitenkin rehellisesti, että jos esiin nousee hyvin huolestuttavia asioita, laki velvoittaa sinua ottamaan yhteyttä muihin viranomaisiin, kuten poliisiin ja/tai lastensuojeluun.
- Oppilaitoksissa esille nousseissa huoltilanteissa on käytettävä oppilas- ja opiskeluhuollon menettelyjä. Keskusteluissa ilmi tulleet tiedot tulee käsitellä voimassa olevien ilmoitusvelvollisuuksien ja oppilas- ja opiskeluhuollon säädösten mukaisesti.
- Alussa on hyvä jutella arkisista kuulumisista, luoda turvallinen tila ja kasvattaa luottamusta. Tähän voi käyttää runsaasti aikaa.
- Jos keskustelu ei etene tai tunnelma synkistyy liikaa, voitte välillä jutella ihan muista asioista. Aiheeseen voi palata myös seuraavalla kerralla.
- Älä pyri täyttämään hiljaisia hetkiä. Hiljaisuus voi tuntua myös tyynnyttävältä, kun siihen ei sisälly painetta puhua. Jotkut asiat vaativat pidempää pohtimista kuin toiset.
- Ole kärsivällinen, saattaa kestää tovi, ennen kuin nuori rohkaistuu puhumaan. Nuori on ehkä tottunut siihen, että hänet hiljennetään tai hänen henkilökohtaisista ajatuksistaan ei olla kiinnostuneita. Jos keskustelu ei lähde luontevasti liikkeelle, voit tässä vaiheessa käyttää apuna esimerkiksi tunnekuvia ja -asteikoita (liitteenä).

6.

KESKUSTELURUNKO JA KYSYMYKSET

LÄMMITTELYKYSYMYKSIÄ

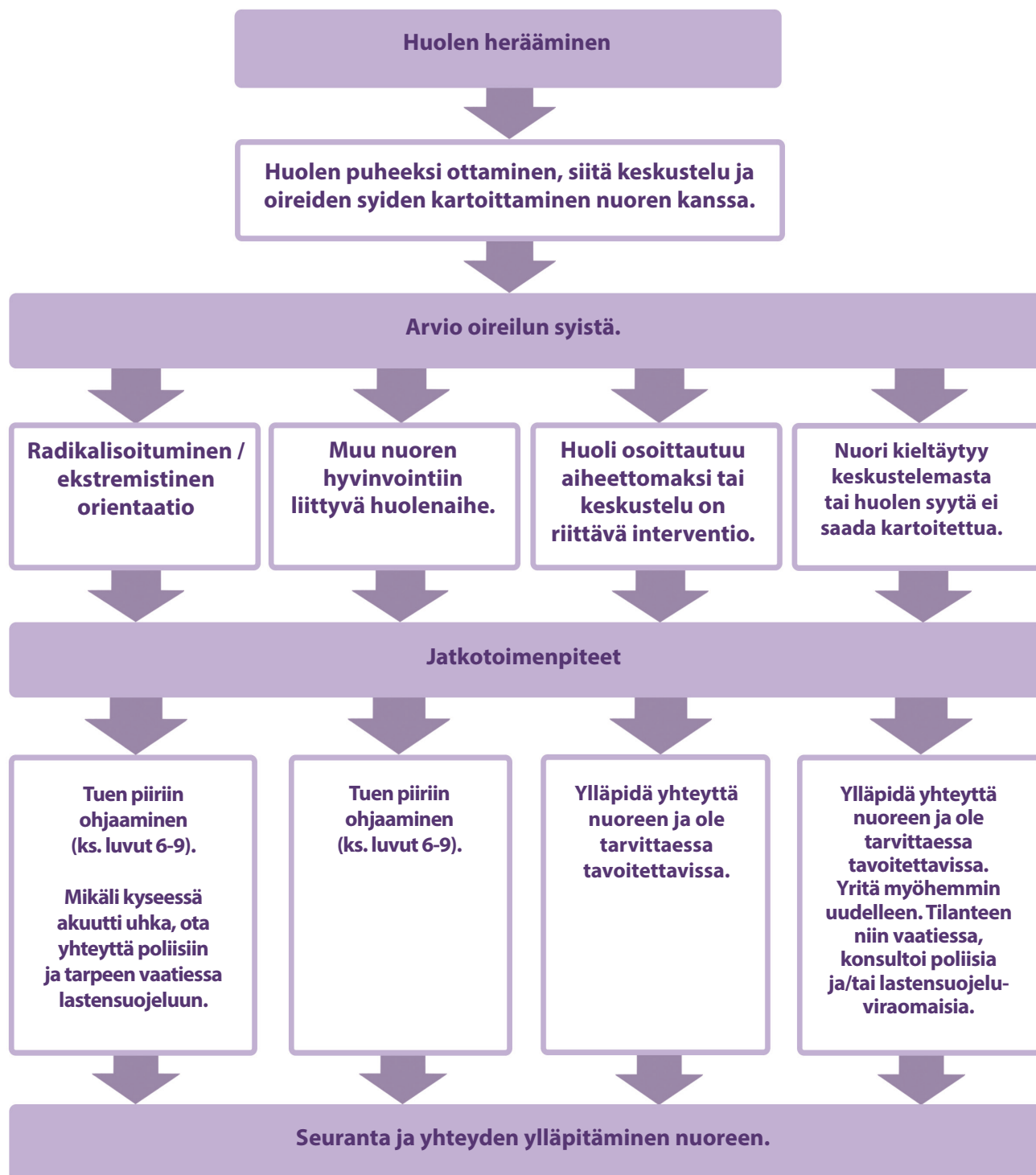
OIREILUN SYITÄ KARTOITTAVIA KYSYMYKSIÄ

**EKSTREMISTISTÄ ORIENTAATIOTA
KARTOITTAVIA KYSYMYKSIÄ**

VARMISTUSKYSYMYKSIÄ

6. KESKUSTELURUNKO JA KYSYMYKSET

Tässä luvussa esitellään kysymyksiä, joiden avulla oireilun takana olevia syitä voi kartoittaa nuoren kanssa käytävässä keskustelussa. Kysymykset kartoittavat nuoren yleistä hyvinvointia ja ekstremistisen orientaation omaksumista. Muistutamme, että oppaan käyttäjän ei tarvitse olla radikalisoitumisen tai ekstremismin asiantuntija voidakseen keskustella nuoren kanssa. Oppaan taustoittava osio sekä kysymysrungon kysymykset antavat tähän riittävät valmiudet. Keskustelun tarkoituksena ei ole kerätä dokumentoitavaa tietoa nuoresta. Valmiiksi mietityt kysymykset tarjoavat yhden mahdollisen rungon keskustelulle, mutta myös omia



KUVA 3. Kaavio huolen heräämisestä jatkotoimenpiteisiin.

kysymyksiä voi käyttää. Oppaassa esitettyjä esimerkkikysymyksiä käytetään siis valikoiden ja soveltaen, eikä niitä kaikkia ole tarkoitus käydä läpi yhden keskustelun aikana. Radikalisoitumiseen, ekstremismiin ja erilaisiin ideologioihin liittyvien teemojen yksityiskohtaisen tuntemisen sijaan keskeisempää on nuoren arvostava ja empaattinen kohtaaminen. Kuva 3 auttaa hahmottamaan prosessia huolen heräämisestä huolen syiden kartoittamiseen, keskustelun etenemiseen ja tarkoituksenmukaisen jatkotoimenpiteen etsimiseen.

6.1 Lämmittelykysymyksiä

- ? Kiva kun päästiin juttelemaan. Mitä kuuluu? Miten menee tällä hetkellä? Miltä koulunkäynti tuntuu?
- ? Jutellaan ensin harrastuksista, mielenkiinnon kohteista, kavereista tms. "kevyistä" aiheista. Mitä olet tehnyt viime aikoina vapaa-ajallasi? Mitä arkeesi kuuluu (koulu, vapaa-aika, parisuhde, perhesuhteet)?
- ? Elämäntyytyväisyyttä ja oman elämän voimavaroja voidaan kartoittaa esimerkiksi liitteenä olevan asteikkomateriaalin avulla. "Jos arvioisit asteikolla 1-10, kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä asiaan X." Ks. liite 2.
- ? Mitkä asiat ovat elämässäsi hyvin? Mitkä asiat voisivat olla paremmin?
- ? Milloin asiat viimeksi olivat hyvin? Kuvaile elämääsi silloin.
- ? Mikä on sinulle tärkeää? Mitkä asiat tuntuvat merkityksellisiltä?

Huom! Jos keskustelu alkaa jonkin akuutin tapahtuman seurauksena:

- Rauhoitellaan nuorta, annetaan tunteiden tasaantua.
- Käydään läpi mitä tilanteessa tapahtui ja keitä siinä oli mukana.
- Mitä tunteita ja ajatuksia (muistoja, pelkoja) tilanne nuoressa herätti?

Keskustelun alkuvaiheessa voidaan jään rikkomiseksi ja myötätuntoisen ilmapiiriin luomiseksi käyttää apuna liitteinä löytyviä tunnekuvia tai elämäntyytyväisyyttä arvioivaa asteikkoa (liitteet 1 ja 2). Ne saattavat auttaa keskustelussa alkuun, helpottaa vaikeista asioista puhumista ja auttaa löytämään sanoja epämääräisille tunteille ja ajatuksille. Tämän jälkeen voidaan siirtyä seuraavien kysymysten avulla kartoittamaan syitä, jotka saavat nuoren oireilemaan havaitulla tavalla.

6.2 Oireilun syitä kartoittavia kysymyksiä

- ? Olen huomannut, että olet nykyisin hiljaisempi/vetäytyneempi/poissaolevampi kuin ennen. Mitä sinun elämääsi kuuluu tällä hetkellä?
- ? Olen huomannut, että olet muuttanut _____, mistä sait idean tähän/mistä innostuit vaihtamaan _____?
- ? Olen ymmärtänyt, että elämässäsi on tapahtunut paljon muutoksia viime aikoina. Kuinka jaksat tämän kaiken keskellä?

- ? Jos koulunkäynti tuntuu vaikealta, voidaan kysyä mikä nuoren mielestä vaikeuttaa koulussa olemista ja miten häntä voisi auttaa.
- ? Olen huomannut, että asia X vaikuttaa sinuun voimakkaasti. Haluaisitko kertoa siitä lisää? Milloin nämä fiilikset/ajatukset ovat alkaneet? Tapahtuiko silloin jotain erityistä?
- ? Se mitä kerrot, kuulostaa raskaalta/kurjalta. Kysyn tästä, koska haluan ymmärtää tilannettasi paremmin.
- ? Huomaan, että tämä asia painaa sinun mieltäsi / On ihan ymmärrettävää, että sinulla on pettynyt/vihainen/surullinen olo.
- ? Oletko keskustellut ajatuksistasi/tunteistasi jonkun kanssa?
- ? Saitko apua tai tukea silloin, kun vaikea asia tapahtui? Tarvitsisitko nyt apua tai tukea?
- ? Jos taustalla käsittelemätön trauma/suru: Sinulla ei ehkä aikaisemmin ollut ketään, jolle tästä puhua, mutta olen nyt tässä. Haluaisitko nyt puhua tästä?

Huoli osoittautuu aiheettomaksi tai keskustelu on riittävä interventio:

- ➔ Jos arviosi mukaan nuori sai purettua ajatuksiansa riittävästi ja keskustelunne oli tällä kertaa riittävä interventio, voitte päättää, että tapaatte tarvittaessa uudelleen myöhemmin. On kuitenkin suositeltavaa seurata nuoren hyvinvoinnin kehitystä jollakin aikavälillä keskustelunne jälkeen.
 - Keskustelun päättämiseksi siirry lukuun 7. 'Oireilun syyt, keskustelun päättäminen ja jatkotoimenpiteet'.

Muu nuoren hyvinvointiin liittyvä huolenaihe:

- ➔ Jos oireilun taustalla oleva(t) syy(t) tulevat tämän keskustelun aikana esiin ja viittaavat muihin syihin, kuin ekstremistisen orientaation omaksumiseen, tarkastellaan keskustelun päätteeksi nuoren kanssa yhdessä mahdollisia tarkoituksenmukaisia tukitahoja (mm. koulun oma oppilas- ja opiskeluhuolto, kunnan nuorisotoimen tai järjestöjen tarjoamat matalan kynnyksen palvelut), joiden puoleen nuori voidaan tuetusti ohjata (ks. tarkemmin luku 9). Nuoren kanssa voidaan myös sopia uusi keskustelu-aika, jos se tuntuu hänestä hyvältä ajatukselta. Joka tapauksessa on suositeltavaa tietoisesti seurata nuoren hyvinvoinnin kehitystä jollakin aikavälillä keskustelun jälkeen.
 - Keskustelun päättämiseksi siirry lukuun 7. 'Oireilun syyt, keskustelun päättäminen ja jatkotoimenpiteet'.

Nuori kieltäytyy keskustelusta tai huolen syytä ei saada kartoitettua:

- ➔ Yritä saada keskusteluyhteys nuoreen myöhemmin. Tilanteen niin vaatiessa, konsultoi poliisia ja/tai lastensuojeluviranomaisia.

Epäily mahdollisesta radikalisoitumisesta / ekstremistisen orientaation omaksumisesta:

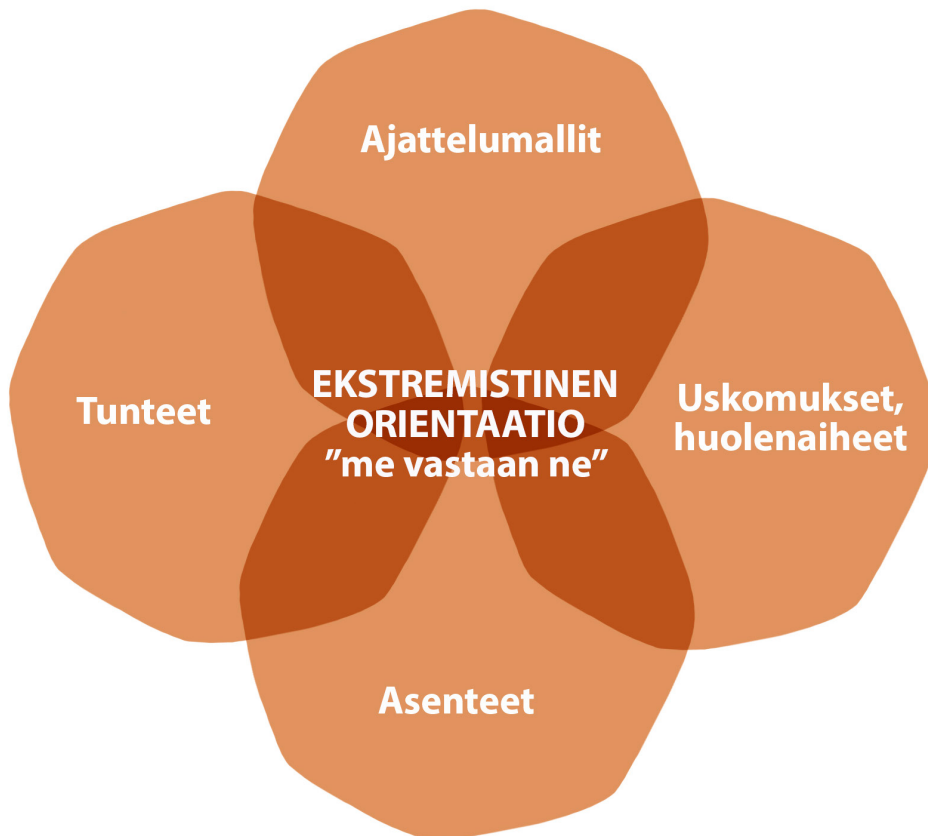
- ➔ Jos nuori nostaa keskustelussa esiin voimakkaita, pelonsekaisia uhkakuvia, näkemyksiä ihmisryhmien välisistä hierarkioista, vastakkainasetteluista tai salaliittoteorioista, siirrytään keskustelussa osioon 6.3, jossa kartoitetaan tarkemmin nuoren näkemyksiin ja maailmankatsomukseen liittyviä elementtejä.

6.3 Ekstremististä orientaatiota kartoittavia kysymyksiä

Keskustelussa on tärkeää päästä kartoittamaan sitä, kuinka syvästi ja perusteellisesti nuori on tietynlaisen aatemaailman omaksunut. Oheisten kysymysten avulla pyritään kartoittamaan löytyykö nuoren ajattelusta ekstremistiselle orientaatiolle tyypillisiä elementtejä. Selvitetään, onko kyseessä orastava kiinnostus tiettyyn aatemaailmaan tai ääriliikkeen toimintaan, onko kiinnostus jo syventynyt, kuinka suuressa roolissa aatemaailma nuoren elämässä on ja onko nuori jo aktiivinen toimija ääriliikkeessä. Jos radikalisoituminen näyttää edenneen pitkälle, on selvitettävä onko nuorella toimintasuunnitelmaa (ks. luku 8 'Lait ja ilmoitusvelvollisuudet') ja minkälainen rooli nuorella näissä kuvioissa on. Tarkat, hiotut vastaukset kertovat ideologisesta sitoutumisesta, ulkoa opitut fraasit ja kliseet enemmän mukana "hengaamisesta". On otettava huomioon myös mahdollisuus, että nuorta painostetaan ajattelemaan ja/tai toimimaan tietyllä tavalla vastoin hänen omaa tahtoaan.

Muistettavaa:

- Tämän oppaan keskustelurunko ei ole tarkoitettu profiloimiseen tai nuoren deradikalisoimiseen (eli väkivaltaisesta ideologiasta irtaannuttamiseen), vaan tuen tarpeen arvioimisen välineeksi.
- Keskustelussa ei pyritä oikomaan nuoren ajatuksia esittelemällä faktoja, sillä faktat eivät näissä tilanteissa toimi. Tarvittaessa faktoja voi tuoda keskusteluun ystävällisesti ja valikoiden, mutta väittelyyn ei kannata lähteä. Vältä haastamista, tuomitsemista ja väitteiden kumoamista.
- Jos nuoren identiteetti on kietoutunut kannatetun ideologian ympärille, ideologian haastaminen saatetaan kokea henkilökohtaisena hyökkäyksenä. Ideologian kritisointi kyseenalaistaa nuorta itsessään. Tällöin nuori asettuu puolustusasemiin eikä keskustelu etene.
- Vältä myös moraalisten arvovalintojen kyseenalaistamista, esimerkiksi kodin ja koulun arvojen tai katsomusten välillä.
- Vaikka nuoren sanoma olisi vinoutunut tai ristiriidassa tutkimustiedon tai oman arvo-maailman kanssa, vältä tämän esiintuomista tässä tilanteessa. Myös sarkasmin ja ironian käyttäminen saattaa tuntua nuoresta vähättelyltä ja rikkoa luottamuksellisen, myötätuntoisen ilmapiirin.



KUVA 1: EKSTREMISTISEN ORIENTAATION ELEMENTIT
(lähde: mukailtu Quassim Cassam 2020)

Seuraavilla kysymyksillä voi kartoittaa ekstremistiselle orientaatiolle tyypillisiä elementtejä.

Huolenaiheet, toimijuus

Pyritään selvittämään, tekeekö nuori voimakasta vastakkainasettelua itsensä tai oman sisäryhmänsä ja jonkin ulkoryhmän välillä. Näkeekö hän väestöryhmät keskenään eriarvoisina? Liittyykö omaan itseensä tai koettuun sisäryhmään ajatuksia oman etnisyyden, kulttuurin, uskonnon tai ideologian aitoudesta, puhtaudesta tai pyhyydestä? Kokeeko nuori, että ulkoryhmän olemassaolo jollain tavoin uhkaa hänen tai hänen sisäryhmänsä hyvinvointia tai tulevaisuutta?

Huolenaiheita kartoittavat kysymykset:

- ? Huomaan, että olet todella vihainen/turhautunut/pettynyt/surullinen/huolestunut. Mitkä asiat ovat saaneet sinut vihaiseksi/turhautuneeksi/pettyneeksi/surulliseksi/huolestuneeksi?
- ? Mikä omassa elämässäsi/tässä koulussa/yhteiskunnassa/maailmassa on sinun mielestäsi vikana?
- ? Olen huomannut, että asia _____ vaikuttaa sinuun voimakkaasti. Haluaisitko kertoa siitä lisää?
- ? Osaisitko kuvailla, minkälaisia osapuolia tässä tilanteessa on mukana? Kenestä/mistä johtuu että tilanne on tällainen?

- ? Miten tilanne vaikuttaa elämääsi?
- ? Keneen muihin se on vaikuttanut ja millä tavalla?
- ? Mikä tekee tästä aiheesta sinulle erityisen tärkeän?
- ? Mitä tämä aate/näkemys/ideologia merkitsee elämässäsi?
- ? Minkä pitäisi muuttua, jotta olisit tyytyväisempi?

Toimijuuteen/aktiivisuuteen liittyvät kysymykset:

- ? Mitä olet ajatellut tehdä tälle asialle?
- ? Onko tilanne sinusta niin vakava, että olet ajatellut tehdä sille jotain?
- ? Mitä mielestäsi pitää ensimmäiseksi tapahtua?
- ? Oletko keskustellut näistä ajatuksistasi/tunteistasi jonkun kanssa? Millaisissa yhteyksissä?
- ? Olen huomannut, että sinulla on paljon uusia kavereita/et enää vietä aikaa vanhojen kavereidesi kanssa. Haluaisitko kertoa tästä vähän lisää? Osaatko sanoa mikä tähän muutokseen on vaikuttanut?
- ? Mitä tämä yhteisö/porukka (offline/online) merkitsee sinulle?
- ? Minkälainen on oma roolisi näissä kuvioissa? (Voiko nuori vaikuttaa asioihin vai seuraako hän toimintaa sivusta)
- ? Minkälaisia odotuksia koet tällä yhteisöllä/porukalla olevan sinun suhteesi? (Selvitetään mahdollinen painostus/ryhmäpaine/uhkailu.)
- ? Minkälaisia yhteisesti jaettuja arvoja tai tavoitteita teillä on? Ovatko ne mielestäsi merkittäviä?
- ? Koetko, että yhteisössä/porukassa voi olla eri mieltä asioista, jos siltä tuntuu?
- ? Onko sinulla/teillä ajatuksia tai suunnitelmia siitä, kuinka aiotte edistää tärkeiksi kokemian ne asioita?

Tunteet

Pyritään identifioimaan ja nimeämään tunteita, joita asiaan/kokemuksiin/uskomuksiin liittyy. Liitteillä 1-2 oleva oheismateriaali voi auttaa tunteiden tarkastelussa. Ekstremistiselle orientaatiolle tyypillisiä tunteita ovat epävarmuus, pelko, viha ja itsesääli/uhriutumisen, joita uhkakuvat/uskomukset herättävät ja voimistavat.

- ? Huomaan, että olet todella vihainen/turhautunut/pettynyt/huolestunut. Mitkä asiat ovat saaneet sinut vihaiseksi/turhautuneeksi/pettyneeksi/surulliseksi?

- ? Olen huomannut, että asia X vaikuttaa sinuun vahvasti. Haluaisitko kertoa siitä lisää?
- ? Mikä olisi ihannetila tähän asiaan liittyen? Kuvaille miltä elämä silloin näyttäisi/tuntuisi?
- ? Mitä hyötyä tai haittaa voi seurata siitä, että ajattelet/toimit näin? (sinulle/perheellesi/yhteisöllesi/ulkoryhmälle)
- ? Miltä sinusta tuntuu olla osa tätä yhteisöä/porukkaa?

Symbolien kantamisesta

- ? Mitä tuo symboli merkitsee sinulle?
- ? Miltä sinusta tuntuu kantaa/esitellä tuota symbolia?
- ? Mitä haluat sen kantamisella viestiä?
- ? Kenen haluaisit huomaavan symbolin?

Asenteet ja ajattelumallit

Tarkastellaan nuoren ajattelun jäsentymistä ja suhdetta tietoon. Millaiselle (tieto-/uskomus-) pohjalle nuoren kokema epävarmuus, pelko tai uhkakuvat perustuvat? Kuinka ehdoton nuori on näkemyksissään – onko nuori vastaanottavainen vaihtoehtoisille ajatuksille tai kompromisseille?

- ? Mikä/kuka on vaikuttanut eniten näkemykseesi asiasta? Mistä lähteistä olet saanut tietoa tästä?
- ? Kuka/mikä on auttanut sinua ymmärtämään tilannetta?
- ? Miten todennäköistä mielestäsi on, että tämä (pelkosi/uhkakuvasi/suunnitelmasi) todella toteutuu?
- ? Voisiko kuvailemasi tilanteen tulkita tai selittää jotenkin toisin?
- ? Mikä voisi olla toinen mahdollinen näkökulma tähän asiaan?
- ? Mitä joku muu (vanhempasi, isovanhempasi, kaverisi jne.) voisi ajatella tästä tilanteesta? Miten he voisivat tukea/auttaa sinua tässä tilanteessa?
- ? Uskotko, että tämä on sinulle tärkeää vielä viikon, kuukauden tai vuoden kuluttua?
- ? Mitä tapahtuisi, jos et enää uskoisikaan tähän/ajattelisikaan näin?

6.4 Varmistuskysymyksiä

Varmista aina, että varmasti ymmärsit oikein mitä nuori sanoi. Asioiden tiivistäminen ja kertaus auttaa myös nuorta tarkastelemaan omia ajatuksiaan.

- ? Kuulin sinun sanovan, että.... Tarkoititko tällä sitä, että... ?
- ? Mitä tarkoittit, kun sanoit.... ?
- ? Ymmärsinkö oikein kun kuulin sinun sanovan, että... ?
- ? Voitko selittää, mitä tarkoitat tuolla, sillä en ole varma ymmärsinkö oikein?
- ? Voitko antaa tuosta esimerkin?

Tiivistämistä voidaan käyttää myös toiseen suuntaan:

- ? Voisitko kertoa omin sanoin mitä sinulle jäi mieleen tuosta mitä äsken sanoin?
- ? Minkälaisia ajatuksia sinulla on nyt tämän meidän keskustelumme jälkeen?

➡ Siirry kohtaan 7. Oireilun syyt, keskustelun päättäminen ja jatkotoimenpiteet

7.

OIREILUN SYYT, KESKUSTELUN PÄÄTTÄMINEN JA JATKOTOIMENPITEET

JATKOTOIMENPITEISIIN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

7. OIREILUN SYYT, KESKUSTELUN PÄÄTTÄMINEN JA JATKOTOIMENPITEET

Olipa keskustelun lopputulema ja arviosi nuoren oireilun takana vaikuttavista syistä mikä tahansa, kiitä nuorta keskustelusta ja rohkeudesta puhua asiasta kanssasi. Rakenna toivoa – kaikkeen löytyy ratkaisuja, eikä nuori ole enää asian kanssa yksin. Vahvista nuoren uskoa itseensä – tästä selvitään kyllä.

Riippuen arviostasi nuoren oireilun takana vaikuttavista syistä, keskustelun päätteeksi tarkastellaan nuoren kanssa erilaisia jatkotoimenpiteitä.

Jos arviosi mukaan nuoren oireilun taustalta löytyy:

EKSTREMISTINEN ORIENTAATIO: Jos epäilet nuoren omaksuneen ekstremistisen orientaation, kerro nuorelle, että olet huolissasi hänen ajatusmaailmansa vaikutuksista hänen omaan hyvinvointiinsa ja tulevaisuuteensa sekä hänen läheisiinsä. Voit kartoittaa nuoren yhteistyöhalukkuutta alla olevien kysymysten avulla (7.1). Voitte olla – nuoren ja tarvittaessa huoltajan luvalla – yhdessä yhteydessä valtakunnalliseen Exit-tiimiin tai paikalliseen Ankkuritiimiin konsultaatiota ja mahdollisten jatko- toimenpiteiden kartoittamista varten (yhteystiedot luvussa 9.). Oppilaitoskontekstissa toimi voimassa olevien ilmoitusvelvollisuuksien ja oppilas- ja opiskeluhuollon säädösten mukaisesti.

Jos epäilet nuoren omaksuneen ekstremistisen orientaation, mutta **nuori kieltäytyy yhteistyöstä**, voit myös nimettömästi konsultoida Exit-tiimiä, paikallista Ankkuritiimiä tai lastensuojelua. On tärkeää seurata nuoren hyvinvointia jollakin aikavälillä ja pyrkiä tapaamaan nuori pian uudelleen.

Oppilas ja opiskeluhoitolaki (1287/2013) säättää luvussa 3 seuraavaa yksilökohtaisen opiskelu- huollon toteuttamisesta: *"Jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi, että opiskelijan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.*

Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä 15 §:n 1 momentissa säädetyssä määräajassa."

Huom. Katso luku 8, Lait ja ilmoitusvelvollisuudet.

Jos arviosi mukaan nuoren oireilun taustalta löytyy:

MUU HUOLENAIHE: Jos arviosi perusteella keskustelunne ei ole riittävä interventio, vaan nuori hyötyisi lisätuesta, tuo hänelle esiin mahdollisuus keskustella ajatuksistaan jonkun toisen asiaan perehtyneen ammattilaisen kanssa. Oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilökunnalla on tilanteen niin vaatiessa velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon etuuksia ja palveluja. Oppilaitoksen oppilas- ja opiskeluhuollon tarjoaman tuen lisäksi voitte tarkastella yhdessä myös erilaisia järjestöjen tarjoamia matkan kynnyksen vaihtoehtoja. Rohkaise nuorta ottamaan yhteyttä hänestä parhaimmalle tuntuvaan tahoon. Voit auttaa ja tukea nuorta ensimmäisen yhteyden luomisessa. Tukita-hoja on esitelty luvussa 9. Voit käyttää alla olevia kysymyksiä ja ehdotuksia (7.1) tässä vaiheessa tukena.

Jos nuori on alaikäinen ja kyseessä on lastensuojelullinen huoli, nuorta ja hänen huoltajiaan on pyrittävä informoimaan mahdollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, sen syistä ja merkityksestä (=mahdollisuudesta järjestää nuorelle tilanteen vaatimaa tukea). Voitte tehdä lastensuojeluilmoituksen myös yhdessä.

7.1 Jatkotoimenpiteisiin liittyviä kysymyksiä

- ? Mitä haluaisit ymmärtää paremmin? Kuka voisi auttaa sinua siinä?
- ? Mitä sinä toivoisit/tarvitsisit juuri nyt?
- ? Miten toivoisit asioiden olevan/järjestyvän?
- ? Mikä olisi ensimmäinen pieni askel tästä eteenpäin?
- ? Huoleni on sellainen, että voisi olla hyvä, jos pystyisit pohtimaan näitä asioita myös toisen luottamuksellisen aikuisen kanssa.
- ? En tiedä mitä ajattelet tästä, mutta voisiko ajatella, että ottaisit yhteyttä...
- ? Minulle tuli mieleen yksi ehdotus, sopiiko, että kerron sen?

8.

**LAIT, OIKEUDET
JA ILMOITUSVELVOLLISUUDET**

8. LAIT, OIKEUDET JA ILMOITUSVELVOLLISUUDET

Tässä luvussa nostetaan esiin keskeistä lainsäädännön sisältöä liittyen erityisesti lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuteen, oikeuteen luovuttaa poliisille tietoja salassapitosäännösten estämättä, sekä erilaisiin tietojen käsittelyä, luovuttamista ja säilyttämistä määritteleviin lakeihin. On kuitenkin huomattava, ettei esiin nostettu lakien sisältö kuvaa riittävällä tai kattavalla tavalla kyseessä olevia lakeja. Tästä syystä onkin tärkeää, että jokainen ammattilainen tuntee kokonaisvaltaisesti omaa työtään ohjaavan lainsäädännön.

Keskeisiä nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten toimintaa ohjaavia lakeja ovat muun muassa:

- perusopetuslaki – POL (628/1998)
- lukiolaki (714/2017)
- laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)
- oppilas ja opiskelijahuoltolaki – OHL (1287/2013)
- lastensuojelulaki – LastensuojeluL (417/2007)
- nuorisolaki (1285/2016)
- laki potilaan asemasta ja oikeuksista – PotL (785/1992)
- laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista – Sosiaalihuollon asiakaslaki (812/2000)
- laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta – JulkisuusL (621/1999)
- tietosuojalaki (1050/2018)
- rikoslaki – RL (39/1889)

Ajantasainen lainsäädäntö löytyy osoitteesta www.finlex.fi.

Mahdollisuus salassapidon estämättä ilmoittaa tietoja poliisille

Perusopetuslaissa (628/1998 - 40§), nuorisolaissa (1285/2016 - 28§), lukiolaissa (714/2017 - 58§), laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017 - 109§), laissa potilaan oikeudesta ja asemasta (785/1992 - 13§) sekä laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000 - 18§) on säädetty, että kussakin laissa tarkotettuja tehtäviä hoitava saa / hänellä on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos hän on tehtäviä hoitaessaan saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Epävarmoissa tilanteissa on aina mahdollista konsultoida nimettömästi esimerkiksi oman alueen ennalta estävän poliisitoiminnan Ankkuritiimiä (ks. yhteystiedot sivulta 45).

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulaki (417/2007 §25) säättää tiettyjen ammattiryhmien ilmoitusvelvollisuudesta. Lain mukaan muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, koululais-ten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön, nuorisotoimen, sosiaalipalvelujen, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa olevat *”ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.”* Lastensuojeluilmoituksen tekemisen velvollisuus koskee laissa listattuja ammattiryhmiä. Tämän lisäksi henkilöt, joilla ei ole työn puolesta velvollisuutta tehdä ilmoitusta – esimerkiksi yksityishenkilöt – voivat tehdä sen myös nimettömänä.

Laissa määriteltyjen henkilöiden on lastensuojeluilmoituksen lisäksi *”velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta”* (lastensuojelulaki 714/2007, 25§).

Epävarmoissa tilanteissa on aina mahdollista konsultoida oman kunnan lastensuojeluviranomaista.

Muita keskeisiä lainkohtia

Opetustoimea ja sen eri koulutusasteita koskevista laeissa säädetään muun muassa oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön³⁵, oppilaan ja opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista³⁶ sekä erilaisista kurinpitomenettelyistä³⁷. Esimerkiksi perusopetuslain mukaan *”oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kohtelee muita oppilaita tai koulun henkilökuntaa epäkunnioittavasti tai heidän ihmisarvoaan loukkaavasti, voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestävään kasvatuskusteluun.”* (POL 628/1998 §35a). Lisäksi *”Kun oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut, ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen.”* (POL 628/1998 §36a). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään oppilas- ja opiskeluhuollon toteuttamisesta³⁸.

Tämän lisäksi laeissa säädetään muun muassa salassapitosäännöksistä ja vaitiolovelvollisuudesta³⁹, mahdollisuuksista luovuttaa ja saada tietoja⁴⁰ sekä tietojen käsittelystä⁴¹.

Opetustoimen ilmoitusvelvollisuuksia on kuvattu muun muassa Opetushallituksen julkaisemassa oppaassa Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa⁴².

³⁵ POL 628/1998 §29, lukiolaki 714/2017 §40, laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 §80

³⁶ POL 628/1998 luku 7, lukiolaki 714/2017 luku 5, laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 luku 10

³⁷ POL 628/1998 luku 7, lukiolaki 714/2017 luku 7, laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 luku 9

³⁸ OHL 1287/2013 §1-22

³⁹ OHL 1287/2013 §22-23, PotL 785/1992 §13, sosiaalihuollon asiakaslaki 812/2000 §14-15, JulkisuusL 621/1999 §22-25

⁴⁰ nuorisolaki 1285/2016 §11, lukiolaki 714/2012 §58, laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 §108-109, sosiaalihuollon asiakaslaki 812/2000 §17-18, §20, JulkisuusL 621/1999 luku 7

⁴¹ Nuorisolaki 1285/2016 §12, OHL 1287/2013 §40, laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 §107

⁴² ks. Laitinen, Haanpää, Francke & Lahtinen (2020)

9.

TUKITAHOT

EKSTREMISTINEN ORIENTAATIO

MIELENTERVEYS, JAKSAMINEN, KRIISIT

PIDEMPIAIKAISTA TUKEA JA KANSSAKULKEMISTA

VÄKIVALTA

SEKSUAALISUUS, SUKUPUOLI

PÄIHTEET, RIIPPUVUUDET

9. TUKITAHOT

Useimmissa tapauksissa nuori voi saada tukea oppilaitoksen oppilas- ja opiskelijahuollon kautta tai kunnan nuorisotoimesta, mutta näiden tueksi on olemassa myös muita tahoja.

Alla lista järjestöjen tarjoamista psykososiaalisen tuen muodoista **oireilun takana olevan syyn mukaan listattuna**. Nämä ovat ilmaisia ja kaikille tarkoitettuja tukitahoja, joita jokainen nuori voi hyödyntää matalalla kynnyksellä ja usein anonyymisti.

9.1 Ekstremistinen orientaatio

- **Ankkuritoiminnan** alueelliset yhteystiedot löydät sivuilta www.ankkuritoiminta.fi. Lisätietoa: nuori yhteydenottajana: www.ankkuritoiminta.fi/nuorelle aikuinen yhteydenottajana: www.ankkuritoiminta.fi/ammattilaiselle.
- **HDL:n Exit-työ**: www.hdl.fi/exit/.
- **HelsinkiMission Aggredi**: www.helsinkimissio.fi/aggredi.

9.2 Mielenterveys, jaksaminen, kriisit

- **Sekasin-chat**: 12-29-vuotiaille anonyymiä keskusteluapua joka päivä klo 12-24. www.sekasin247.fi/.
- **Suhteellista-chat**: anonyymiä keskusteluapua ma-ke klo 17-20. www.ninchat.com/customer/spr/vastaanotto.html.
- **Kriisipuhelin**: 24/7, 0925250111 (ilmainen)
- **Netari nettinuorisotalo**: mahdollisuus keskustella chatissä muiden nuortentai ohjaajien kanssa. www.netari.fi.
- **Poikien Puhelin**: Väestöliiton alle 20-vuotiaille pojille ja nuorille miehille tarkoitettu palvelu, jossa autetaan kaikissa poikien ja nuorten miesten arkeen liittyvissä pulmissa. Puh. 0800 94884 arkisin klo 13-18 (maksuton), chat klo 13-15. www.vaestoliitto.fi/poikienpuhelin.
- **Lasten ja nuorten puhelin**: Mannerheimin Lastensuojeluliiton ilmainen palvelu, jossa voi puhua mistä tahansa asiasta maksutta ja luottamuksellisesti. P.116 111 (suomeksi), 0800 96116 (på svenska), ma-pe klo 14-20 ja la-su klo 17-20. www.nuortennetti.fi/apua-ja-tukea/lasten-ja-nuorten-puhelin/.
- **Mielenterveystalo**: tietoa ja välineitä erilaisten mielenterveyden haasteiden omahoitoon ja hallintaan. www.mielenterveystalo.fi.
- **Oiva-sivusto**: mielen hyvinvoinnin harjoituksia. www.oivamieli.fi/dashboard.php.
- **Nuorisoasemat**: 13-23-vuotiaille matalalla kynnyksellä apua mielenterveydenhäiriöihin, päihteidenkäyttöön tai pelaamiseen. Helsingissä: www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/mielenterveys-ja-paihdepalvelut/paihdepalvelut/nuorisoasema/ Vantaalla: www.vantaa.fi/nuppi. Espoossa: www.espoo.fi/nupoli.
- **Vapaaksi viiltelystä -omahoito-ohjelma**: www.mielenterveystalo.fi/nuoret/itsearviointi_omaapu/oma-apu/vapaaksi_viiltelysta/Pages/default.aspx.

9.3 Pidempiaikaista tukea ja kanssakulkemista

- **VAMOS-palvelukokonaisuus:** 16–29-vuotiaille nuorille suunnattu palvelukokonaisuus. Toiminnan tarkoituksena on vahvistaa nuoren omia voimavaroja ja vahvuuksia sekä tukea nuorta kiinnittymään yksilöllisesti arvioituun ja suunniteltuun jatkopolkuun. Pää tavoitteena on löytää nuorelle tie koulutukseen tai työelämään. www.vamosnuoret.fi.
- **Amigo-mentorointi:** Amigo-mentorointi tarjoaa nuorelle mahdollisuuden pohtia itselle tärkeitä asioita luotettavan aikuisen kanssa noin vuoden ajan. www.hdl.fi/tukea-ja-toimintaa/nuorille/amigo-mentori/.

9.4 Väkivalta

- **SPR:n nuorten turvatalot:** www.punainenristi.fi/hae-apua-ja-tukea/#collapse_99_2222
Espoo: 09 8195 5360, puhelinpäivystys ympäri vuorokauden (ei la ja su klo 10–17)
Helsinki: 09 622 4322, puhelinpäivystys ympäri vuorokauden (ei la ja su klo 10–17)
Tampere: 040 556 6661, puhelinpäivystys ympäri vuorokauden (ei la ja su klo 10–17)
Turku: 02 253 9667, puhelinpäivystys ympäri vuorokauden (ei la ja su klo 10–17)
Vantaa: 09 871 4043, puhelinpäivystys ympäri vuorokauden (ei la ja su klo 10–17).
- **Nettiturvakoti:** Ensi- ja turvakotien liiton verkkopalvelu auttaa väkivallan kaikkia osa puolia. Sivustolla voi keskustella joko ammattiauttajan tai samaa kokeneiden kanssa. Eri tyisesti lapsia ja nuoria kannustetaan tutustumaan virtuaaliturvakotiin, jonka eri kohteita klikkailemalla saa tietoa perheväkivallasta ja avun muodoista. www.turvakoti.net.
- **Keijun varjo:** nettisivut ja keskusteluryhmät on tarkoitettu 15–28-vuotiaille nuorille naisille, jotka tarvitsevat tukea tunteiden, itsehillinnän ja väkivallan kysymysten kanssa. www.keijunvarjo.fi.
- **Maria Akatemia ry:** Tukea naisten väkivallan, aggression ja itsehillinnän aiheisiin. www.naistenvakivalta.fi.
- **Naisten Linja:** neuvontaa ja tukea väkivallasta huolestuneille naisille ja tytöille. Maksuton tukinumero ma-pe 16-20, p. 0800 02400. www.naistenlinja.fi/.
- **Miessakit ry:** Lyömätön Linja. Väkivaltaisuudesta huolestuneille miehille. www.miessakit.fi/toimintamuodot/lyomaton-linja/.
- **Nollalinja:** maksuton auttava puhelin kaikille, jotka ovat läheisessä ihmissuhteessaan kokeneet väkivaltaa tai sen uhkaa. Puh. 080 005 005. www.nollalinja.fi.
- **Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry:** apua, neuvontaa ja ohjausta seksuaalista väkivaltaa koskevissa asioissa, maksutonta ja anonymiä neuvontaa. www.tukinainen.fi / www.nettitukinainen.fi.
Toimipisteet: Helsingissä, puh. 09 5860 360 ma-pe klo 9–16 ja Jyväskylässä, puh. 044 402 4314.
- **Aggredi:** yksilöllistä keskusteluapua väkivallan vähentämiseksi yksilötasolla, tapaaminen kerran viikossa. Kohderyhmänä 18-v täyttäneet ja ylöspäin. Maksuton. www.aggredi.fi.

9.5 Seksuaalisuus, sukupuoli

- **Seta:** asiantuntija- ja vertaistukea seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. www.seta.fi.
- **Sinuiksi:** valtakunnallinen tuki- ja neuvontapalvelu seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuolen moninaisuuteen liittyvien kysymysten käsittelemiseen. Puhelinpäivystys ma ja to klo 19–21 puh. 044 300 2355, sähköposti neuvontapalvelu@sinuiksi.fi. www.sinuiksi.fi.
- **SERI – seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset:**
www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seri-seksuaalivakivallan-uhrin-tukikeskukset.

9.6 Päihteet, riippuvuudet

- **Peluuri:** valtakunnallinen ja maksuton palvelukokonaisuus pelaajille, heidän läheisilleen sekä työssään pelihaittoja kohtaaville. Auttaa netissä ja puhelimitse. Maksuton auttava puhelin 0800 100 101 arkisin klo 12–18, maanantaisin ruotsiksi. www.peluuri.fi.
- **Varjomaailma-neuvontapalvelu:** Aikuisten päihteidenkäytöstä huolissaan oleville 12–18-vuotiaille nuorille tarkoitettu anonyymi neuvontapalvelu Varjomaailma-verkkopalvelussa. Vastaajina toimivat lastensuojelun ja päihdeongelmien ammattilaiset. Palvelu ei vaadi rekisteröitymistä sivustolle. www.varjomaailma.fi/varjoneuvonta.

9.7 Muita tukitahoja

- **Uskontojen uhrien tuki ry:** Tukea uskonnollisissa yhteisöissä vaikeuksiin joutuneille ja näiden läheisille. www.uskontojenuhrientuki.fi.
- **Rikosuhripäivystys:** rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasian todistajan asemaa parantavia matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluita. www.riku.fi.

10.

KIITOKSET

10. KIITOKSET

Tämän oppaan laatimisessa olemme haastatelleet ja konsultoineet useita radikalisoitumisen ja ekstremismin, nuorten hyvinvoinnin, väkivaltatyön sekä opiskeluhuollon asiantuntijoita. Esitämme lämpimät kiitoksemme seuraaville henkilöille (aakkosjärjestyksessä) oppaan tiimoilta käydyistä haastatteluista ja keskusteluista, kommentoinnista sekä arvokkaasta palautteesta. Oppaan lopullisesta sisällöstä ovat vastuussa vain sen kirjoittajat.

Ali, Habiba: Reach Out, Kirkon Ulkomaanapu
Carlsson, Lotta: Exit-hanke, Diakonissalaitos
Hietanen, Markku: Turun ammatti-instituutti
Hirvasniemi, Minna: Vantaan kaupunki
Holappa, Jouni: Rikosseuraamuslaitos
Honkala, Satu: Opetushallitus
Ilkko-Ervasti, Pauliina: Espoon kaupunki
Juntunen, Marko: Reach Out 3, Kirkon Ulkomaanapu
Kiilakoski, Tomi: Nuorisotutkimusseura ry.
Kilpeläinen, Timo: Poliisihallitus
Klemetti-Falenius, Anna-Leena: Seurakuntaopisto
Yousfi, Oussama: Exit-hanke, Diakonissalaitos
Kaunisto, Hanna: Helsingin kaupunki
Kinnunen, Viljami: Kokkolan Ankkuritiimi
Kotonen, Tommi: Jyväskylän yliopisto
Laine, Terhi: Diakonissalaitos / Vamos
Pajamäki, Tatjana: Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Palojärvi, Emma: Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry
Piironen, Suvi: MIELI ry. SOS-kriisikeskus
Piironen, Miikka: Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry.
Rauha, Maria: CareeriaPlus
Rikander, Henri: Tampereen ammattikorkeakoulu
Rontu, Joona: Aggredi Pirkanmaa / Tampereen ensi- ja turvakoti ry.
Ruutu, Piia: Helsingin yliopisto
Salakka, Petri: Aggredi / Helsinki Missio
Sarvela, Onni: Exit-hanke, Diakonissalaitos
Taponen, Jari: Helsingin poliisilaitos

Kiitämme myös Suomen Akatemiaa Radikaaliksi kasvamassa? -hankkeen (no. 315860) rahoittamisesta, sekä hankkeen tutkijatohtoria Pia Koirikiveä, hankkeen johtajia, professori Arniika Kuusistoa ja professori Liam Gearonia, sekä professori Arto Kallioniemeä tuesta ja ideoinnista.

11.

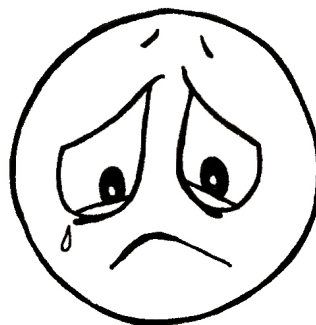
LIITTEET

Liite 1. Tunteet



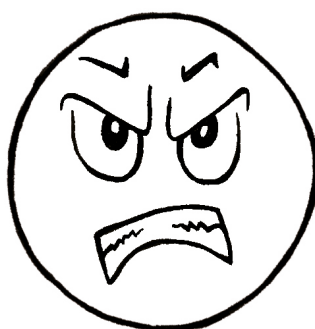
PELKO

pelokas, huolestunut,
hermostunut, ahdistunut,
syyllinen, lamaantunut



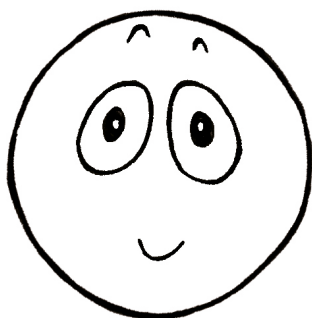
SURU

surullinen, ulkopuolinen,
pettynyt, alakuloinen,
katkera,
itsesääli/uhriutuminen



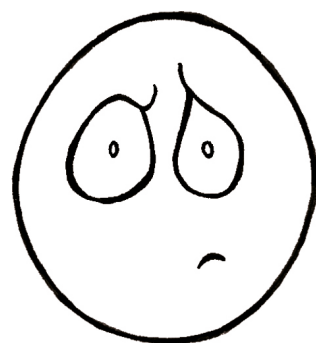
VIHA

vihainen, turhautunut,
tyytymätön, nöyryytetty,
ärtynyt, kateellinen,
raivostunut, häpäisty



TYYTYPÄISYYS

tyytyväinen, itsevarma,
energinen, arvostettu,
toiveikas, utelias,
onnellinen, innostunut



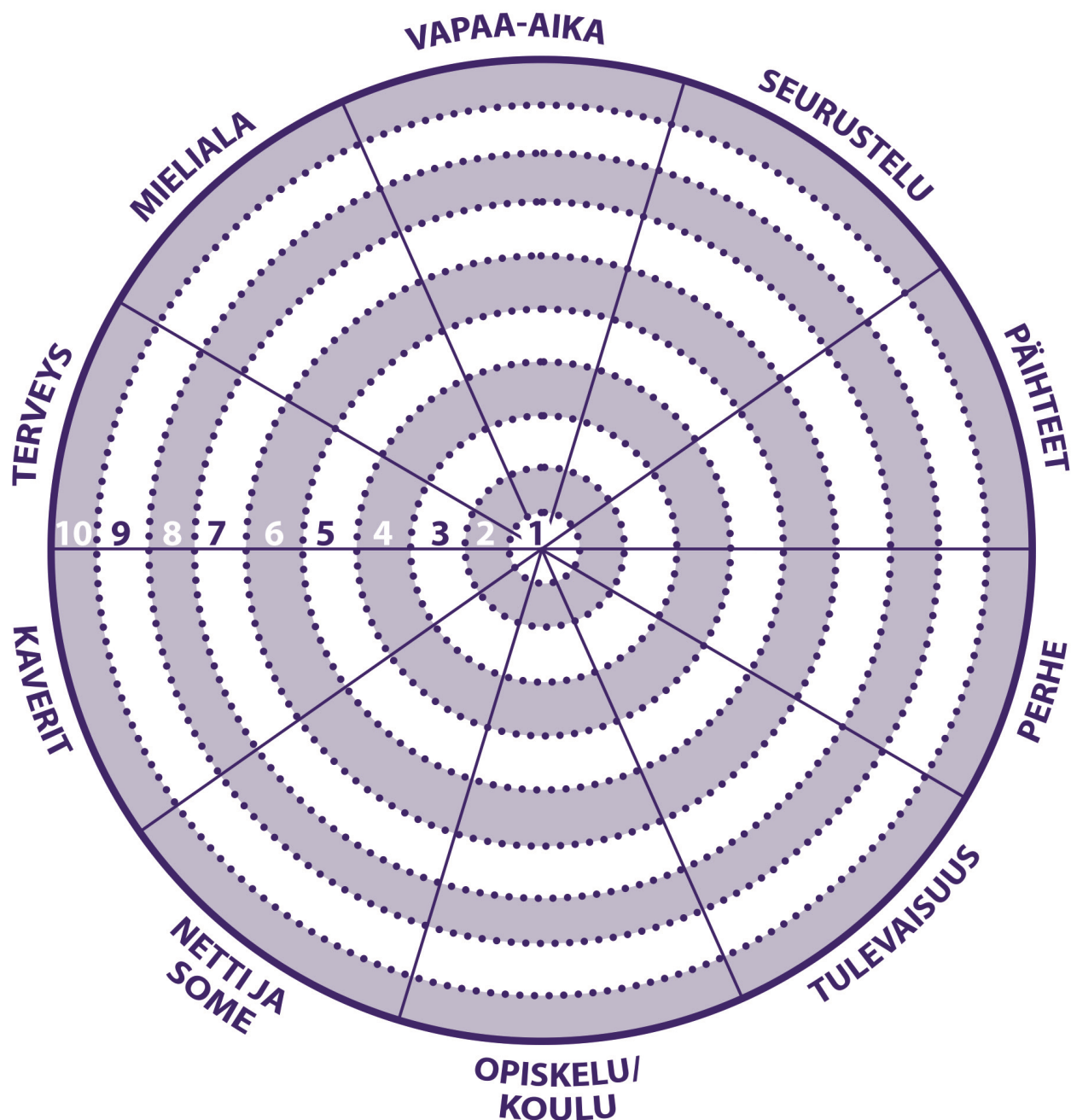
EPÄVARMUUS

epävarma,
väärinymmärretty,
hämmentynyt,
neuvoton

Liite 2. Miten mulla menee –asteikko

Arvioi kutakin elämänaletta pisteellä ja lopuksi yhdistä viivalla.

10 = tosi hyvin, 1 = tosi huonosti



12.

LÄHTEET

JA LISÄTIETOA AIHEESTA

12. LÄHTEET JA LISÄTIETOA AIHEESTA

- Attias, M. & Kangasoja, J. (toim). (2020). Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan. Intokustannus.
- Avola, P. & Pentikäinen, V. (2020). Kukoistava kasvatus. BEEhappy Publishing.
- Berger, J. M. (2018). Extremism. Cambridge: The MIT Press.
- Borum, R. (2014). Psychological Vulnerabilities and Propensities for Involvement in Violent Extremism. *Behavioral Sciences and the Law*, 32, 286–305.
- Benjamin, S., Koirikivi, P. & Kuusisto, A. (2020). Lukiolaisnuorten käsityksiä oppilaitosten roolista väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä. *Kasvatus* 51(4), 467–480.
- Cassam, Q. (2020). Why extremism is a question of psychology, not politics. <https://www.newstatesman.com/2020/02/why-extremism-question-psychology-not-politics>. (Luettu 5.3.2021)
- Cassam, Q. (2020). Video lecture on extremism. <https://www.youtube.com/watch?v=tmlwoQ1FV5l&t=80s>
- Dialogikasvatus-portaalin materiaalit. Saatavilla : <https://dialogikasvatus.fi/materiaalit/>
- Doosje, B., Moghaddam, F. M., Kruglanski, A., de Wolf, A., Mann, L. & Feddes A. R. (2016). Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology* 11, 79-84.
- Hafez, M. & Mullins, C. (2015). The Radicalization Puzzle: A Theoretical Synthesis of Empirical Approaches to Homegrown Extremism. *Studies in Conflict & Terrorism* 38(11), 958-975.
- Hoikkala, T. & Suurpää, L. (toim) (2009). Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 25.
- Kiilakoski, T. (2009). Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 28.
- Kruglanski, A., Jasko, K., Chernikova, M., Dugas, M., & Webber, D. (2017). To the fringe and back: Violent extremism and the psychology of deviance. *American Psychologist*, 72(3), 217-230.
- Kruglanski, A., Bélanger, J. & Gunaratna, R. (2019). Three pillars of radicalisation: needs, narratives and networks. Oxford University Press.
- Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L. & Lahtinen, M. (2020). Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Opaat ja käsikirjat 2020:3a: Opetushallitus.
- McCauley, C. & Moskaleiko, S. (2014). Toward s Profile of Lone Wolf Terrorists: What Moves an Individual From Radical Opinion to Radical Action. *Terrorism and Political Violence*, 26(1), 69-85.
- McCauley, C. & Moskaleiko, S. (2017). Understanding Political Radicalization: The TwiPyramids Model. *The American Psychologist* 72(3), 205-216.
- Malkki, L. (2020). Mitä tiedämme terrorismista? Otava.

Malkki, L. & Saarinen, J. (2019). Jihadistinen liikehdintä Suomessa. Sisäministeriön julkaisuja 2019:14.

Neumann, P. (2013). The trouble with radicalization. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), 89(4), 873-893. Saatavilla: <http://www.jstor.org/stable/23479398>

OPH: Resilienssiä rakentamassa - demokratiakasvatuksen tueksi (2020). Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/resilienssia-rakentamassademokratiakasvatuksen-tueksi>

Radikaaliksi kasvamassa? Tutkimushanke. Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimusryhmat/radikaaliksi-kasvamassa>

RAN Issue Paper: The Root Causes of Violent Extremism (2017). Saatavilla: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_rootcauses_jan2016_en.pdf

Sallamaa, D. (2018). Ulkoparlamentaarinen äärioikeistoliikehdintä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun Suomessa. Eurooppa-tutkimuksen keskus, Helsingin yliopisto.

Sisältösekaannuksen selviytymisopas. Saatavilla: <https://sisaltosekaannus.fi/>

Sisäministeriö (2020). Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019-2023. Periaatepäätös 19.12.2019 Helsinki: Sisäministeriön julkaisuja.

Tilastokeskus (2020). Saatavilla: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/nuorten-rikollisuuden-laskussa-mutta-pieni-joukko-nuorista-tekee-yha-enemman-ja-vakavampia-rikoksia/>

Vallinkoski, K. (2018). Väitöskirjatutkimuksen aineisto.

Vallinkoski, K., Benjamin, S. & Koirikivi, P. (2020a). Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisy opetustoimessa. Teoksessa: Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019- 2023. Sisäministeriö, 73–80.

Vallinkoski, K., Benjamin, S., Koirikivi, P. (2020b). REDI – Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin käsittelyn, ennaltaehkäisyn ja kohtaamisen ulottuvuudet opetustoimessa. Teoksessa: Resilienssiä rakentamassa – Demokratiakasvatuksen tueksi. Opetushallitus, 34–39.

Vallinkoski, K., Koirikivi, P. & Malkki, L. (tulossa). "What is this ISIS all about?" Addressing violent extremism with students: Finnish educators' perspectives.

Joskus nuorten kanssa toimivalla ammattilaisella saattaa herätä huoli nuoren mahdollisesta radikalisoitumisesta. Tämä opas auttaa toimimaan tällaisissa tilanteissa.

Oppaassa tarjotaan tietoa radikalisoitumisesta ja esitellään selkeä kysymys- ja keskustelurunko, jonka avulla nuoren mahdollista radikalisoitumista voidaan kartoittaa ja ohjata nuori tarkoituksenmukaisen tuen piiriin.

